No. ३५५५ घ

Title नैषधीयचरितम् (१२-१८ सर्गाः)

Author श्री हर्ष:

Extent ८४ पत्र Age

Subject काव्य

नैषधीयचरितम् द्वादशात्सप्तादश
सर्गपर्यन्तम्

२५५

२६९ पत्राणि

जाहिवक्रुलाविभागेनैयधउत्तरार्धपत्र ६४

श्रीगुरुर्जयति ॥ प्रभाकरशांतप्रभः (सम) प्रभुजनैकदेवद्रुमः प्रभाकरविबोधिताऽखिलजगन्मनोनीरजः ॥ प्रभाकरकरावलीकलितकौस्तुभाडंबरः प्रभाकरगुरोरणुश्चरणरेणुरुज्जृंभतां ॥१॥ मौनी रङ्गनाथमहीयमिदम्

नै॰ ध॰ ३॰

॥१॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ प्रियाङ्क्रियालंब्यविलंबमाविला विलासिनः कुंडिनमंडनायितं । स
माजमाजग्मुरथो रथोन्नमाः समासमुत्पादपथे पथेनु पा ॥१॥ ततः सभेभ्यावव
तीर्य तेन पेटीविनिक्षमसाङ्क्षिः सदासिंस्वयंवरः ॥ चिरागतैः स्वार्कितताद्धिगतैः स्फुराद्धि
रानंदमहार्णवैर्नवैः ॥२॥ चलत्पदं स्तस्तदयंत्रणं गितस्फुदाश्रायामास यतिः स
राजके ॥ अमंगतां पानगतां वपीयमित्युदीर्य धुर्यः कपटाज्जनी जनः ॥३॥ नृपा
नुपक्रम्य विभूषितामनानूसनातनी सा सुषुवे सरस्वती ॥ विलारमानप्यसमस्त
ताः सुधासरस्वती वार्द्रतन्नूनत्तेल्लिखिताः ॥४॥ वृत्तीषवर्णेन सवर्णकेतकी श्र
स्तनवर्णादनुपर्णमादतौ ॥ निजामयोध्यामपि पावनीमयं भवन्नयोध्यायत ॥१॥

नावनीपतिः ॥५॥ नपीयतां नामरवेकेरजि कृपा कथंचिदेतन्मुखचंद्रचंद्रिका
इमां किमाचामयसे न चक्षुषी चिरं चकोरस्य भवन्मुखस्पृशी ॥६॥ अपांविहा
रेतवहाल्लनविभ्रमं कनोनुनीनेप षडुत्करस्मरनन्नः कमेनपानो चकुवदयीतट
त्रुटत्तनुः सानवसानवोर्मिजः ॥७॥ अखानिसिंधुः समभूतिगंगयाकुले किलास
प्रसभं समंत्स्यते ॥ विलंघ्यते चास्य यशः शतेन हा सतां महत्सं मुखधाविपोरु
षा ॥८॥ एतद्यशः क्षीरनिधिप्रवगाहिपु रत्यगाधे वचनं कवीनां ॥९॥ एतद्गुणाना
गणनोकपातः सत्यर्थिकृतोः स्वराटकाः क्षिपंति ॥१०॥ भास्वद्दृशाकनगरं तां दध
दयं वीरः कथं कथ्यतामध्युष्टापि हि कोटिरस्य समनेरोमालिसत्त्वां कुतः

नै॰ध॰उ॰ नीतः संपति बंदिभिः श्रुतिपथं पन्नामवर्णावलीमंत्रः स्मरं न यति प्रतिक्षित
॥२॥ भृतां दास्यं न कुर्वीत नः सानू ॥ १० ॥ ताद्दक्दीर्घविरंचिवासरविधौ जाना
मि यत्केवलं तां श्रृंकेयत्यतिविंबमंबुधिपयः पुंजो दने वा मु वः ॥ व्योमव्यापि
विपक्षराजकयशः स्तारा पताभाजुकः कासामस्य न संप्रतापतपनः पात्रं
गिनां भाहते ॥ ११ ॥ दृष्याकीर्ति कलिं श्रुतोलसुतया नद्यास्य यदोर्द्वयी कीर्ति
श्रेणिमयी समागममगात् गाभल प्रांगत्ति ॥ तत्रास्मि वृषविनिमज्य बाहु
जभटैगार्वं भिरं भा परीरंभानंदनिकेतनंदनवनक्रीडादृगाउं बरैः ॥ १२ ॥ द्यु राम
ति श्रुति स्वादितत दुलस्तुतिः सर स्वतीवाश्च य विस्मयोल्लया ॥ श्रिरः ॥२॥

स्तिरः कंपनयेव भीमजा न तं मनोरन्वयमन्वमन्यत ॥१३॥ युवां तरं सोवच सा
न धीभ्वनां स्वनामृतन्यकृतमत्तकोकिला ॥ श्रुत्रुं ससंसकृ ववैव गहिश्रुगानि
शापति ह्रातिमुखीमि मां प्रति ॥१४॥ न पांडु नूमंडणमेन लोवने विह्नोच ने
नोपि श्रृपं पिपासति ॥ श्रास्त्रिप्रकाशा गननमेनमीसितुं तवं गयों पांगदिश्र
दृशोस्तिषः ॥१५॥ अविभ्रमित्वां नवलंवमंब नेविहर्तुमभ्यासपरं पजापजा ॥
अहो महावंश्रामसुंसमाश्रितासकौतुकं नत्मतिकीर्तिनर्तकी ॥१६॥ उनोन्भि
पानूपविन्निर्वनं वनादहड्डि रुक्वे नटवी लभीयुषी ॥ निजापसावापिच ना

अरत्य लिग्रामोर

ति ३

मे॰घ॰उ॰ ॥३॥ स्तुनःपुनःपुनःस्वमध्यासिविलासमंदिरं ॥१७॥ आसीदासीमभूमीवलयमम
लयजालेपेनेपृथ्यकीर्तिःसमाकूपारपारीसदनअनघमोह्रीतचापप्रतापः
3 क्रीनादस्मात्सरःकुःपदयुगयुगपत्यादिकैन्रूपातिक्ष्मयश्रृंउआगत्मोडुपतीकनप
रिचनुणमंदनंदनखेडुः ॥१८॥ भंगकीर्तिमषीमलीमसतमप्रत्यर्थिसेना
भटश्रेणीतिंडुककाननेषुविकसत्यस्सप्रतापानलः ॥ तस्मादस्यजिताःस्फुर
तिजगडुत्संगेस्फुलिंगाःस्फुटंभालोभूतजवासिनानुकृतयभूकुजंभारदं राम
भोलयः ॥२०॥ एतद्दृतिबलोद्भिलोक्यनिखिलामालिंगितांगीभुवंसैषास्मागलन् ॥३॥
सीन्निजंगमगारिस्तोमभ्रमाधायिनः ॥ पृथ्वीन्द्रःपृथुरेतदुग्रसमरप्रक्षेपनम्रा

मनभ्रेणीमध्यवर्नःपुनःक्षितिधरक्षेपायधत्तेधियं॥२०॥शश्वंसदासीगित
विद्धिदर्भजामितोनुनस्वामिनिपश्चूपकोनुकं॥यदेषसोधायनटेपटाचूलेचूल
पिकाकस्यपदार्पणग्रहः॥२१॥ततस्तदश्रसुमन्नाषितोल्छितैःसदस्तदस्वि धेतीकृतौर
तिह्सैःसदःसदां॥स्फुटाजानिम्नाभितोस्यभूपतेःसितेहिजायतांभ्रितेःसु
लक्षता॥२२॥ततोमुदंमाजगदेमहेंऽभ्रपुनदंसाजगदेकवंद्यया॥त
दार्तुवाणिजितनर्जिनीकयाचित्स्वगचित्तम्रूपया॥२३॥स्वयंवनोढाहमहेवपीव
होमहेंद्रशैलस्यमहेंद्रमागतं॥कलिंगजानांस्वकुचद्वयश्रियाकलिंगजानां कलहंसमर
भृणुतेत्रकुंभयोः॥२४॥अयंकिलायातनजानीरिपोर्नवाभ्रयादयादस्यारिपु

पसितेशुभ्रवं... सुलक्षता। नकटताजायं।

सि२

नै.ध.३. ईर्ष्यावनं तो भ्रुवैस्तइ त्स्या पगिरस्तदसुना: पठद्भिरं चासि भुकैर्वनेष्विस: ॥२५॥ द्रु
॥४॥ तस्य सद्द्विजुतं भूभृड [illegible] ता वि र्यो थ प्रष्ठावनमानवीजनैः ॥ भुग्नांसहृष्टाङ्गद्रु
तमात्मदेशाजं वृगाक्षितात्विषः श्रीतलश्रीहृ [illegible] कौकिला ॥२६॥ रतोपि किंवीरयसे
५ धघ नकुर्वतो नृपाद् [illegible] त्रबीलगुलैर्वंशांकदाद् गुणेनभुहेनविधाय निर्भरं तमे
नमुर्वीविलयोर्वंशीवृशां ॥२७॥ एतद्द्धीमातिनागिरिबिलविगलद्दासना
निःसरंती स्वक्रीडाहंसमोहग्राहिलब्धिसभृशा भार्यितोन्निद्रवंशा ॥ श्रा राम
कंदकुगृपत्तनयनजमिलेलबंध्कुंसानुबिंबप्रत्यासत्तिप्रहृष्यतनपाव
लसितेराभ्वसीन्नभ्वसीत्र ॥२८॥ आस्मान्दिग्विजयीयतेपतिनर्यमेस्मा ॥४॥

दितिध्यायिनीकंपंसात्विकमाद्यमंचनितिरिपुक्षोणीमदाराधना ॥ अस्यैवाग्नि मुखं
निपत्य समरे यास्यान्ति ऊर्ध्वं निजः पंथामास्वति इध्यते बिलमयः ब्रह्म पिंडिः पा
र्थिवैः ॥ २९ ॥ ब्रह्माण्डोरणवत् तु गांदरि गतो नश्चिमम सोपुनः कोपात्कोपिनिव
र्तते यदि ऋटैः कीर्त्या जगत्युड्डटः ॥ आगच्छनं पिसं मुखं विज्ञखतामे वाहि
गच्छत्यसौ प्रागेत छुरि कारयेण ... तिच्छिन्नाप सर्पच्छिन्नाः ॥ ३० ॥ ततस्तं
दुर्वीद्गुणा द्रुमादि वस्त्र वक्त्र पद्मे गुलिना ... दायिनी ॥ विधाय तामाननमु
द्युतेति सा जगाद्देवे द्ध्यमयेंगितैर्वृता ॥ ३१ ॥ अनंतरं तामव दन्नृपांतरं तेदधा
द्दक्कां नत रंगरंगणा ॥ तृणीभवस्तु ष्यद्रशे न सत्त्वस्वती स्वतीव्र तेजः परिभूत मं

देषहूतस्य मुखेन कांक्षति २

शिथिलयतु २

॥५॥ तलैः ॥३२॥ तदेव किं न क्षिपते न कांक्षति ध्वै प्रसीद कांचीमय मौछिन नु ते प्र सखकांची
5 पुरन्भूपुरंदरैः ॥३३॥ मयि स्थितिर्नम्र तयैव लभ्यते दिगेव नु स्तध्वतया विलंघ्यते ॥इ
तीव चापं दधदाभ्रु गोक्षिपन्नू अयं नयं स स्मयगुपादि भूतेहि षां ॥३४॥ अदः स मितं सु
खवीरपो व तनु टङ्कुजा कैभु मच्छाल हगिरली ॥ द्विषद् रुणस्त्रेपां गं तु मित्रे ते यशो मग २८
ल्लावलिनस्य खेलति ॥३५॥ सिंहून द्युति मुग्ध मूर्धनि ध्वतस्कंधा व धिष्यामि क्वेको
मांतः स्पृशि सिंधुरेस्य समना १× देषहूतस्य मुखेन कांक्षति । १ रंध्रो हु ते धावति ॥ जा
नीमो नु यादप्र दोषाति मिन्यामिश्र संध्याधिये वास्तेयां तिसमस्त बाऊ जभुजा
तिजः सहस्रांशवः ॥३६॥ हित्वा देत्यरिपोरुरः स्वभवनं भून्यत्व दोषस्फुटयसी ॥५॥

श्रीरुलस्य २

प्रकटं
मर्कटस्यैःयकों अवनद्धोरूतं बद्धं १

ईर्ष्याख्यानादिकर्मणि इत्यमरः ३

दम्भमर्कटकीटकृत्रिमासितनछत्रीनवत्कोत्कम्भं ॥ उजितानिजसद्यपप्रसंपेवितथ्यकोवन
लीलगंधतानंतनुच्चिरंतनंस्यभुजयोः श्रीरद्यविश्रामयति ॥ २७ ॥ सिंधोर्जंडमयंप
वित्रमस्तजनैस्कीर्तिहृताद्भुतंयत्रसंगातिजगंतिसंतिकवृपङ्केवानकार्चपमाः ॥ य
त्किंउभ्रियमिंदुमंचातजलंवाविधूयहृधूयेतनायस्यांसोजलदेवतास्फटिकभूर्भ
गतिजागरेश्वरः ॥ २८ ॥ अंतःसंतोषबाष्पैःस्थगयतिनदृशोस्माभिराकर्ण्ययंन
गेनौनस्निनोमोचनयतिपुलकश्रेणिमानंदकंदां ॥ नक्षोणीभंगभीरुःकलयति
वक्षिरःकंपनंतंनविमः श्रुएवन्नेतस्यकीर्तिःकथमुरगपतिःप्रीतिमाविःकरोति
॥ २९ ॥ आब्रह्मग्राममसंजुयजयपदुर्यछ[illegible]दंडानैयंसंरंभेरिपुभाजकुंजरघ

निचखात २ त्य १ प्रकटयति २

नैष० ६

॥६॥

कुंभस्थलेषु २

ओष्ठत्रांतौतुस्तनकाशी २

राज्ञे २

टाकुंभस्थलेषुस्थितानु॥ सोसेवांऽसस्पृष्टपृथुःप्रसीदसितयानास्मैकृतेस्त्वत्कुच
स्पर्द्धीगाहिषुतेषुतान्दृष्टतवतेऽंगान्प्रत्यंगानवि॥४०॥ स्मितश्रियासहकेलि
लीयमानयाविर्तीर्णयातद्गुणाङ्गमिलोवसा॥ उपाहसत्कीर्त्यमहत्वमेवतैगिरा काचीपुरं रसं
हिपादैनिषधेंद्रवेनवा॥४१॥ निजास्मिलक्ष्मीहसितेनशावकामसावभाग्य राजानं २
दपत्रपतंतपं॥ पुनैवतद्दिग्वलनश्रियोभ्रुकाभ्रुवाविनिर्दिश्यसभासभाजि
तं॥४२॥ कृपान्तपाणौमुपारिकैश्चिन्नतेनतेनह्राह्राक्लिन्नसानसाहशंस॥ मर्वं राम
तुतावतंवलोचनांवलानिपेयनेपालनृपालपालयः॥४३॥ सजुत्वमोनभ्राति ॥६॥

कस्याश्चपरि २

२ रसाविश्वंभरास्मरेत्स्मरः २

व्रणे
अवकीर्णी क्षतव्रती स्मरः क्षतव्रते
रविरेतसः

पारगामित्वायदीयमेतत्पदमेवहिंसितुं ॥ अतीत्यविश्वासविधायिचेष्टितंव
ऊंमहानस्यसदांभिकःश्वानः ॥ रिपून्नवापिप्यौगतौंवकीर्तितांमपंनपावउ
नरंजेनव्रती ॥ भ्रशंविनक्रानंविनकवन्नगान्निकृत्ययत्नानंसृजासृजद्युधि
॥ ४५ ॥ पतत्येतत्तेजोकृतपुजिकदाविद्यदितदापतंगःस्यादंगीकृततम
पतंगापइदयः ॥ यशोमुष्येवोपाजुयियुमससमर्थेनविधिनाकपंविक्षी
रींभोनिधिनपृकृतस्तत्वातिनिधिः ॥ ४६ ॥ यावत्पोलस्यवास्तूभवउम
यहरिह्लोमलेक्षोजनीयेसेनुप्रालेयशैलोनातिनरपतेस्मावदेतस्यकीर्तिः ॥
याकेत्याकृष्टत्यगाभूगपरिहृढनगनानंन्नगसंभमुभवडीसध्यापताकास्वे

वारोः छिद्रा
पतंगो सूर्य शलभा वेत्यमरः

नै. उ. ॥ ७ ॥

तच्छिखाग्रे पतङ्गोऽभ्यागात्स्मरोच ॥ ४७ ॥ मुग्ध्वा बाल्लि मुखं न लग्नस्य च रणस्येवादसी
यस्य वा बुध्वान्तः स्वपणान्तरे निपतता मुन्मुच्य वागणवली: ॥ छिन्नं चावनतीभव
न्निजभियः छिन्नं भ्रमेणाथवा नालाने न हठाद्विलोठितमभूद्दूमावरीलग्नाङ्गिरः
॥ ४८ ॥ बालुलाउह्वोरेभ्र मुणद्धटनेनाश्रुतिच्छिखं समाह्वयो दृष्टिर्नविधयाति
नलक्षिनचमुदि ॥ न्ट लगां पश्यन्न्यस्य कुत्र न विच्छिखान्नो किंतु पातितद्विषन्नूस्सः श्वाने
रनुसितितन्नून गोचनयाति ॥ ४९ ॥ दमस्वसुश्चितमवेत्य ज्ञातिकाजबादृदेवीकि
यदस्य वक्ष्यासि ॥ मलप्रभूते जगतिस्थितेर्गुरो हि हापाते संकटवासयातनो ॥ ५० राम. ॥ ७ ॥
ब्रवीति दासीह किमप्यसंगतं तनोतु पितीवेयमतिप्रगल्भाते ॥ अहो सभ्यासाधु

वत्स्वं नरविलोकनव्याजाना २।४

रितीरिणः कुथान्यषेधदेतक्षितिपानुगानूजनः ॥ ५१ ॥ अथान्यासु दिक्षु नृपं कृ

पामपीमुखेन तद्दिड्मुखसंमुखेन सा ॥ दमस्वसारं वदतिस्मदेवता गिरा मिलान्मृ पुरोरनावत २

वर्दतिस्मनश्रियं ॥ ५२ ॥ विलोचनेंदीवरवासवासितैः सितैरपांगैः धगवाक्षकावलैः

किलोकय

न पामपाकृत्य निम्नोन्मिताल्पया सितिक्षितं मालयमालयं रुचः ॥ ५३ ॥ इमं पुर

रणं ग्रहराजि त्पल्पपत्रैरपांगदावि ः स्वमेव वंशगनः श्रुणु पांमुधाविश्रान्त ॥ नैवेति यत्र्यानुमितः कृतस्म कृतः स्मयोगर्वो

त्रो रिस्मरः ४ योनडुर्गयोर्बलमुखापिशकृते ॥ ५४ ॥ अनेन नगाक्षार्थिभुजैर्डुभीकृतो भवनूद्यन येनसः ४

ध्वानजन्मने जनः ॥ तथा विदूनाद्रिवरदूरतां गमीयथाः सगामीतव कालिबोलता

॥ ५५ ॥ नमस्यमत्यर्थिपृथ्वीपतिमुखकमलम्लानताप्रेंगजातछायांतः पातवं श्र

शेहगाचलः २ गमिष्यति २

२ सभुगेसाधुसाभुगीनंनं दुग्धरसिकैः २

॥१८॥ यितनवरणनरवभ्रेणिनेलोयनेत्रे॥ दमारिम्राणावानाम तरस हरीभ्रूरिपा
नेनपीनंभ्रूलोकस्येषमतिभुजभुजगयुगंसांयुगीनंविभाति॥५६॥ अध्या
हारः स्मरहरनखिरभ्रंद्रबोषस्यबोषस्याहिभूयः फणसमुचितः कायपष्टि
निकायैः॥ दुग्धांभोधेर्मुनिचुलकनत्रासनाभ्रूणाभ्युपायः कायव्यूहः कुज
गतीतिन जागत्यर्दः कीर्तिपूरः॥५७॥ राज्ञो मैस्यैभ्रूतेनकिंकलयतो हेतिश्या
तमध्रीकृतंलसैर्लक्ष्यन्विदोर्दृष्टौजयतोपभ्रानिपभेत्तली॥ कर्तुं सर्वपरिच्छि
दः किमपि नोभ्राक्यपनार्हुन वातत्सं रव्यापगमंविनास्तिनगतिः काविद्धते
ताद्विषां॥५८॥ वयस्यपयोकुतविदादमस्वमुः स्मिनैवितत्यांनिदधेयेभा

एकदशशतसहस्राश्रुतलक्षप्रयुतकोटयः क्रमशः॥ अर्बुदमब्जंखर्वनिखर्वमहापद्मशंकवस्तस्मात्॥ जल
धिश्चांत्यंमध्यंपरार्द्धमितिदशगुणोत्तरं संज्ञाः संख्यायाः स्थानानां व्यवहारार्थं कृताः पूर्वैः॥ ४

आक्रान्तस्या दानिमाय ४१ रसंख्याद्यापगमं पलायनो विना काचिद्गतिर्नास्तीत्यर्थः २

रा स्वादिशेषी ४
प...पनीतिनाका
...
८
उक्ता २

अस्मात्स्वयंवरादेवीरातां २   न्यषेधन्त ३

रती ॥ इतः परेषां मम विपक्षपाव तां न वन्मुखेन स्व निवेदमत्ववां ॥ ५९ ॥ कृतां राजवल्लिजेर
देवी वचनाशिकाशिणीत्वमुत्तमैदासिंदत्तांश्चिकासती ॥ इतीरिणस्तान्दूत्वेप पा
रिपार्श्वकीनूस्वजतुवेषभृत्कुटिल्यवर्तयत् ॥ ६० ॥ धनाधिगां जनिजगाहमा
रतीत उन्मुखेषु दृष्टिलितांगमहविता ॥ दमस्वसारं प्रतिसारवंतरं कुलेन शीले
नचैनाजमह्नचितं ॥ ६१ ॥ कृतः कृतैवं वनलोकमागतं प्रतिप्रतिज्ञानवलोकना
यवा ॥ अपीयमिनं मिथिलापुरंदरं निपीयदृष्टिः क्षितिपालकेतवं ॥ ६२ ॥
न पाहि पाहीति पदद्रवीनिमं समीक्षतेनैवममाहदितिक्रुधा ॥ रणक्षितावेस्य

४षदृवतिईषदूलितेवनक्रांचित्सरिपर्त्तिते नांगेनस्तुचितं सावित्री ४
अजुनाप्रकारेण कुतकस्याकारणात्स्वनिज्ञाकृता ३
विलुंठनपूर्वमरली २

नै॰ध॰उ॰ २

कल्पिफ्रादेत्वं गच्छति साति

स्वीयते

विनोधिमूर्द्ध्निर्विदश्य दंतैर्निजमोष्ठमास्यते ॥ ६३ ॥ भुजेंपसर्पत्स्वपिदास्वि

लोगुलंसहैषुणादायेपुरःप्रसविलो ॥ धनुःपनीरंगमिवांस्यसंमदान्महा

ताकुमिच्छति ३ हवैदित्सतिवामबाहवे ॥ ६४ ॥ असौवीनमणास्यपार्वणविधुद्वैराज्यस अतिसंमर्दद २

नैला २७४ ज्जैयशःसर्वांगोज्वलशर्वपर्वतसितश्रीगर्वनिर्वासियत् ॥ तत्किंबुभ्रमतिबिबु

१ तीकिंमुत्राननत्यजन्यनाजिस्त्रियःपर्यायःकिमुदुग्धसिंधुपयसांसर्गानुवादः स्यान ४ कमुद्र ३

किमु ॥ ६५ ॥ निस्त्रिंशत्रुटितारिवारणघटाकुंभास्थिकूपवटस्थानस्थायुक

कमौक्तिकोत्करैकिरःकेरस्यनायंकरः ॥ उन्नीतश्चतुरंगसैन्यसमरत्वंगतु राम॰ २

नयः सन्न कथं महता न्लेत्रो नापिसा स्तांनि ष्ठ त्रु।२

दृ॥१

रत्नाजिर

रंभस्तु नक्षुं सुक्षितिषु क्षिपन्निव यशः क्षोणीजबीजव्रजं ॥६६॥ अर्थिभ्यः शावकूम
वत्फलनेन व्याजेन कुब्जायितः स त्वं सिन्नतिदानभाजि कपमप्यात्तासि कल्पद्रुमः ॥
आत्तिर्निर्व्ययरत्नसंपदुदपोदग्रः कथं पावकश्रेणीवन्नु नदुर्यशो निबिडितब्रीडस्त्व
रत्नाचलः ॥६७॥ स्रजा सुमि किंविघ्नमिदं नृपस्कृतनाबितीगिनैः पृच्छति तां सखीजने
वक्रं चक्रेऽइ स्मितायवक्त्रे पदे वक्रप हृच्छ्रस्तदेवैव मुखं समलक्षि तन्नृपे ॥६८॥ दृशार्थनिर्दिष्ट
नरेश्वरांतरं मधुस्वरा वकुमधीश्वरागिनी ॥ अन्नृपयामास विदर्भजाभ्रतीनिजा
स्यपद्मस्यसुधाभिरुक्तिभिः ॥६९॥ स कामरूपाधिप एष लावण्यानि कामरूपाधि

परा ध्रुरव त्वं लाक्षितं नकिति मि सर्पर्ध४३

परिस्त्रोंच कारउवाचे सर्प॥२

२ नौकादंडः द्वेपत्नी स्यादरित्रैः केनिपानकद्रूमरश्चपनवारीतितनागवरिक्ष्वेदं २

नै.ध.३ कईस्यपतेर्विपयः ॥ त्वंमस्यसायोग्यतमासि वल्लभा ईस्वेर्लन्नायत्वामतिमल्लुभा

॥१०॥ पन्ना ॥ ७० ॥ अकर्णधारागम्भुगसंभृतांगतांगतेचारत्रेपाविनास्यवैराग्नेः ॥ वि

१० धायपावन्तनलेभिदांमहोनिमज्यतीर्ल्लःसममेत्त्रवाप्तिवः ॥ ७१ ॥ यदस्यभू

लोकभुजोभुजोष्मानिस्तपनुर्विवाक्रियतेरिवेद्रुमानि ॥ प्रपांनतत्रोऽरिवधूस्तपस्वि ग्रीष्मनेत्रे ७

नीदृदानुनेत्रोत्पलवासिनिर्जलैः ॥ ७२ ॥ एतद्दृतासिघातत्रवदसृगेसुहृद्भ्रू

सार्द्रैर्धुनेतद्दोरुद्दामप्रताप्रज्वलदनलमिलद्धूमभस्मभस्माय ॥ एतद्दिग्जेत्रया

त्रासममसमनन्नरेपद्व्यतः कस्यनासीदेतन्नासीनेवाजिव्रजखुरजनेजोघ्राजिराग राम.

जिस्थलीषु ॥ ७३ ॥ क्षीरोदन्वदपाः प्रमथ्यमथितादङ्गोमेरौनिर्मितेस्वाक्रम्यंस्तन ॥१०॥

प्रपापानीयशालिकेत्यमरः ५

तस्त दस्य यशसः क्षीरोदसिंहासनं ॥ केषां नाम न विवाजनेन जगतामेतत्क-
विताम्रतश्रोतः श्रोतपिपासुकर्णीकलशीमाजान्निषेकोत्सवः ॥७४॥ समि-
तिपातनिपाताकुर्णीन ज्ञागदीर्णप्रतिनृपतिमृग क्षीलुसवक्षः स्थलासु ॥ र-
चितालिपिन्दिवौस्ताउनव्यस्तहस्तप्रखननखनटकैनस्य कीर्तिप्रशस्तिः ॥
७५॥ विधाय तांबूलपुटीं कुर्नांकैगोभाबेध्यतांबूलकरङ्कवाहिनी ॥ दमस्व-
शंगितं प्रायपेवेतर्पः२ सुर्णीवं मवेस्य ज्ञानतीनयानयावक्रपरिभ्रमं शनैः ॥७६॥ समुत्सुखीकृत-
बज्ञानज्ञानतीनतीक्षाकल्पैर्न्य नृपे निजं भुजं ॥ ततस्त्रसब्धालपृष्ठाद्लीवनां

करमव्यगत्तोरू
वीटिकया२

नै·ध·ञ· ग्राँशं समं स ऋतुनरंजनीजनी (मैत्री) ॥ ७७ ॥ अयं गुणौघैरनुरज्यदुत्कलोनवन्मु
॥११॥ रवालीकरसोत्कलोचनः ॥ स्फुटांशुरूपामृतवापिनत्वमुत्तवापिहृत्कारत
रंगमंगयः ॥ ७८ ॥ अनेनसर्वार्थिकृतार्थताकृताहृदार्थिनोकामगवीसुर
॥ द्रुमौ ॥ मिथः पृथः सेचनपल्लवाशनेप्रदायदानव्यसनंसमाप्नुतः ॥ ७९ ॥ नृ
उत्थापयामास ४ पः कराभ्यामुदतोलयन्निजेनरूपानयंर्यान्यततः पदद्वये ॥ तदीयभूजकुनोवि समाक्रिनयतः ४
दनाद्भुमग्निः स्फुटंयमेतत्कैरपादनंजना ॥ ८० ॥ यत्कस्यामापिभानुमान्न
केकुन्निस्लेमानमालंबतेजातयघनकाननेकब्रानणप्राहेनदावाग्निना ॥ ए राम
षैतद्भुजतेजसाविजितपोस्नावनयोगौचतीधिकंवाडवमंभासाह्लबिाम्रिया ॥११॥

वमथुः करिशीकरुद्गमरः २ हिमत्तौर

येन प्रविष्टं पुनः ॥ ८१ ॥ अमुष्योर्वीभृतः प्रसृमरचमूसिंधुरभवैर्वै मिषा
रध्वैर्वमथुभिर्निर्वव्यापसमये ॥ न कंपं ताम्यंतः प्रतिनृपजटाम्लायतुनतधू
वक्रीभोर्जीभ्रवतुनसतेषां कुदिवसः ॥ ८२ ॥ आत्मन्यस्य समुद्वितीकृतगुण
स्याहोतनामोचितीयज्ञात्रीतनवर्जुन्यादजनयडुजानिरेषाद्विषां ॥ भूयो हि
क्रियतेस्मयेनचहृदास्कंधोनयुग्मानमत्तन्मभीलिदलं दलं सामिदलं कमलि
बालव्रजः ॥ ८३ ॥ दूरं गौरगुणैरहं कृतिभृतां जैत्रीकिकानेचरत्येतद्धोयशासि
ष्ययातिकुमुदं विभ्यन्नेन नि कोनिद्विषो ॥ धम्मिल्लेन तव मल्लिकासुमनसां मालां यदि
पालीयते पीयूषस्रवकेतनाह्नतदर्चः श्रीतचकातिः स्विद्यति ॥ ८४ ॥ एतदैधम

केशपाशस्यापि विशेषे २

नै.प.उ. ११२॥

जस्रषांभसिम्रह्रांकैठीतमजुन्नुः फेनैपांडुरितः स्वादिक्करिजयक्रीडय
त्रास्पाह्निः॥ दंतर्दंहूजलानुविंबनचतुर्दंतः कंगांगेवमिभ्याजादम्रमुव
लुलेनेनविजहंनिवर्णपयत्पेंभुधेः॥ ८५॥ अथैनमुर्वीपतिवर्णनाद्भुतंन्यमीलय
त्स्वादयितुंहृदीवसा॥ मधुस्रजानैषधजामजाविनीस्फुटीभवध्यानपुनःस्फु
रन्नलां॥ ८६॥ प्रशांसितुंभ्रंसडपांतनंजिनांश्रियोजयंतंजगदीश्वरंजि
नं॥ गिरः प्रतस्तानपुरावदेवतादिनांतसंध्यासमयस्यदेवता॥ ८७॥ त
यांधिकुर्यीरुविवेचिवेकिमतायथोक्तुकः संप्रतिसंप्रतीक्षिते॥ अपांगनं
गस्थललासलेपटाः कटाक्षधारास्तवकीकृताधिपः॥ ८८॥ इदंयशां

उवाच

ऐरावतमस्पृ

वर्णयितुं ४

१२

अधिकारं कुर्या रहे सुंदरि २

अंगीकरोतीर

राम. ११२॥

नमिस्तातामसीरात्रिर्ज्योत्स्नी चंद्रिकयान्वितात्स्समरः २

असहमानस्य १

सिद्धिंगतः सुधाभुजः किमंकमेतां द्विषतः किमाननं ॥ यशोग्निरस्याखिललो
कधाविभिर्विभ्रीबिताधावतितामसीमषी ॥ १९ ॥ इदंनृप प्रार्थिभिरुज्झि
तोर्थिभिर्मणिप्ररोहेणविवर्ध्यमोदनः ॥ क्रियाद्दिनेरंबनमावरिष्यते सुधा
भुनिर्विध्यमरुंधभूधरं ॥ २० ॥ हृशोकस्ययशांसिविक्रमश्रवणेनोपाजिता
निक्रमादेतस्यस्कमहेमहेभदशानस्पहीनिकेतक्षये: ॥ स्लिंपाद्धिः हतकं हृतो
पिरजतं राज्ञांयशः पारदैः स्वस्वलोगिरिः प्रतापदहनैः स्वर्णंकुमानिर्मितः
॥ २१ ॥ यदङ्गतुः कुरुतेन्त्रिषेणनमर्यशोकोशुवः साधुवंदिन्दा हैरिवचस्य

वर्णयामः ३

यसेनयाभिगमनमरौनदमिषेणनमित्यमरः ४१

ने. ध. उ.
॥१३॥
13

मामानिमाऽभूत् १

त्रिंसघ्यवतो वृष्टैः कृतोद्दूलना ॥ भूःभोमीवतं सांध्यवेलनदूनं भोजिव्रतं ग
गितिक्षोणीनृत्यतिम तैरैष्ठवपुषो मूर्गृषिसंध्यादिपा ॥ २ २ ॥ प्रागेतद्दुपु
मुखेंदुसहजन्मः स्रष्टुः समग्रोत्विषो कोशः श्रीषमगादगाधजगतीशिल्पे
प्येनस्थापितः ॥ निःशेषद्युतिमंडलव्ययवशादीषल्लमैमेषवांशोषः क
श्रामयः किमंधतमसस्तोमैः स्तनोनिर्मितः ॥ २ ३ ॥ नेत्राहद्विजेत्रयात्रोहु
नतुरगखुराग्रोद्धुतै रंधकारैर्निर्वाणारिप्रतापानलजमिवस्रजत्येषवना
जोरजोभिः ॥ फूलोलच्छायमायामयगलितमाष्टुनेयकायोक्षियोऽस्फुद ॥१३॥

कीटकाधिपः मगधदेशस्वामी १

चि

श्रीविष्णोर्जगरकंदर्प

यशोविस्तारैः १

दामोदरःस्थिता यांत्रिलोक्याः २

तत्कीर्तिप्रतानैर्विधुत्विरिवयुधेषाकुराद्भूयमाणः ॥ २४ ॥ आस्ते दामोदरी
यामियमुदरदरीयाधिशय्यत्रिलोकीसंमातुंशक्तिमंतिप्रथिमभरनवशादे
वैनैतद्यशांसि ॥ तामेतांपूरयित्वा निरगुरिव मधुध्वंसिनः पुंडरीकच्छायप्
न्नानि तानि द्विपदशनसनाभीनि नाभीपथेन ॥ २५ ॥ अस्यास्ति भुजगः स्व
कोशस्थविनारूपः स्फुरल्लक्ष्मीकंपोन्मीलदर्नाललीलवलनस्तेषांक्षि
येष्वहतुजां ॥ संग्रामेषु निजांगुलीमयमहासिह्नोषधीवीरुधः पर्वास्ये वि
निवेशयज्ज्वांगुलिकतायेनमनाग्लिखिता ॥ २६ ॥ यः पुष्पैर्बुधिरद्रीयत्वा

पुंडरीकंसितांभोजमित्यमरः ३

सुषिरंविवरंबिलमित्यमरः ३
विषवैद्योजांगुलिकइत्यमरः

अप्रियमाषणो १

नै·ध·ठ· भटश्रेणीषु योधवक्रतामस्मिन्नेकविंशतिं यश्चाकिरति रूपच्छ्वंसिनिषुधं ॥ दो
१४ षं तस्य तथाविधस्य भजतश्चापस्य रत्नानूरूपं विख्यातः पुनरेमेकुएष नृप
14 तिः सीमा गुणग्राहिणी ॥ २७ ॥ अस्यारिप्रकरः श्रुतश्च नृपतेः संख्येपतन्नाद्भु
नकुलतवह तैः सीत्कारैश्च नसंमुखैरवपतः कंपैश्च नशत्रुभिः ॥ तद्युक्तं न पुनर्युतिरु नि४
चयोर्जागर्ति यन्मुक्तयोरेकस्तत्र विभिन्नतिमित्र भयतश्चामित्र मित्र्यं द्रुतं ॥ २८
धूलीभिर्दिवमंधयन्नवधिरयन्नाशाः खुराणां रवैर्वीतं संयाति खंजनपूरे
जवजुपैस्तोत्कृन्नं गुल्मैर्नूकयन्न् ॥ धर्माराधनसंनिमुक्तं जगतोस्य ह्रांसुनो ॥१४॥
धिर्भितः सांनिस्फालमिषाद्विगायति परास्पृष्टं तुरंगोपिमाः ॥ २९ ॥ एतेनो

आस्र ८१ तयोर्द्वयोर्मध्ये ४

जन्मप्रस्थागमजनेनजागर्तिनमवतीप

स्फुरत्कैठभप्रतिसुभटनटानच्छनाद्याद्भुतानां कण्ठेन्द्रप्रेवनान्तर्द्भुविसममसमा
लोकिलोकास्यदेपि॥ अश्वेत्स्वेत्वविगैः क्रतखुरखुरलीमंस्तुवोर्वक्षुभ्यमानक्ष्मा
पृष्ठोत्तिष्ठदंधंकरणरणधुनाने पुधानांधकानात्॥१००॥ उन्मीलल्लील
नीलोत्पलदलदलनामोदमेदस्वि पूरक्रोडक्रीडद्विजालीगरुडुदितमरुत्स्फा
लवाचालवालिः॥ दत्तेनारखानिष्ठागरखानि वहनवहनीत्पर्णपूर्णेन्दुमालिव्या
लीढोपान्तशान्तव्यथपथिकहृदयेदत्तरागस्तडागः॥१॥ द्रुह्योवाहिन्यसो न३
रंगवलिर्नविचित्रद्रपुःपाण्डुरन्हसामाली पुलिनेनपाष्टिकालितस्तावव्रयो व
हिम्ना॥ विषत्संविक्रियाचकं विकवयायोग्यस्फुरत्तंगतंस्थानेस्थानावि

नै.ध.उ.
॥१५॥
15

धायिधासिकशिनोनस्यापिनित्याहृतः ॥२॥ तस्मिन्ननेन सूना सह विहर
पयः केलिवृक्षासु बालिनादिना स्कृतदक्षिप्रतिफलमभिदा तत्र नीलोत्पला
नो ॥ तत्साधो देवतानां विश्रान्तुतवनतुच्छायमेवाधिकारे नस्कुलं नोज
नाज्येमवतुच्चनवदीयाननस्याभिषेकः ॥३॥ एतत्कीर्त्तिविवर्त्तधौतनिखि
लत्रैलोक्यनिवासिनो विश्रान्तिः केलिनाकृपास्तु जगतां भूयामैः समग्रैरपि अंगीकताप
जह्रे कीर्तिमयाद्रहोनयन्त्रैरस्मादीकीर्तेः पुनः सायंतन्नास्यकथापचोपि
मलिनच्छायावबंधस्थितिः ॥४॥ अथार्वदर्ङ्गीमसुतेगितां तत्सखीजनेनैस
कीर्तिर्यदि वोऽस्यनेष्यते ॥ मयापिसा तत्तवलुनेष्यते पर्नसमाभ्रवःस्पुरते राम

॥१५॥

न:करोतर ऽपकीर्ति:३

प्रज्ञाचक्षुभिअवेक्ष्यमाणां दृश्यमानेति मिरं तमस्तस्याम्। तुल्याः अतिश्यामाः इत्यर्थः २

माल वल्लितां ॥ ५ ॥ अस्य क्षोणिपतेः परार्ध्यपरयालक्षीकृताः संख्यया
प्रज्ञानक्षुन वेक्ष्यमाणा तिमिरप्रख्याः किलाकीर्तयः ॥ गीयन्ते स्वरमष्टमं क
गायता
लयता जातेन वंध्योदरान्मूकानां प्रकरेण कूर्मरमणीदुग्धोदधेरोधसि तीरे ३
॥ ६ ॥ तदसुतैः सस्मितविस्मितानना निपीय तामीक्षणलक्षणैर्गिरः सभा
४ सभायां नस्य स्य हास्यं किम भूत्किं वान भूत् इहास्य हास्यं किमभून्नवेति ते विदर्भजान्वृपमापिन्यचालयन् ॥ ७ ॥ न
लान्यवीक्षा विदधे दमस्वसुः कनीनिकां गः खलु नीलिमालयः ॥ चकार
सेवां सुचिरं कनीनिकौ मिलन्न पांगः स विधेनुनेषधे ॥ ८ ॥ हृद्भागनलस्य भृ
तिं चुंबिनेषु णाकरेपि चक्र छलनम्र कामुकः ॥ स्मरः परागैरनुकंल्प्य धानि

तारकाक्षाः कनीनिके त्यमरः ३

नै.च.उ. तांजनीमनंगः स्वयमार्दयत्ततः ॥ ९ ॥ उत्कंटकाविलसदुज्वलपत्रनालनिरामो
दनागनपनागतनातिगोनी ॥ रुरुक्कुधस्तरतिकामधियानलेसावासाथितामधूत
१६ कांचनकेजकीव ॥ १० ॥ तन्नालीकनलेवलेतमनासाम्पान्मनागप्याप्हृदप्यग्रेचतुरः
स्थितां नवतनुनगपातुदृग्गानेषधानू ॥ आक्कारांबुनिधोनिमज्यानितनगांहूतंगतान
लालंकातीभवनेयनापरदंती पातालकन्यापत्रमं ॥ ११ ॥ सर्वसंचेतसस्तां
नृपतिरपि दृशोःश्रीतिदायंप्रदायप्रापत्तन्दृष्टिमिष्टा निधिमिमरतुगपामपंगी
तनंगो ॥ आनंदांध्येनबंध्यानकृतनदपराकूतपातान्सतत्याःपत्यापीयू
षधारावल्लनविनचिनेनाम्बुगेनाम्बुलीढः ॥ १२ ॥ श्रीहर्षकविराजराज राम

१६

सुकुटालंकारहीरः सुतं श्रीहीरः सुषुवे जितेंद्रियचयं मामल्लदेवी च यं ॥ तस्य
द्वादश एष मातृचरणांभोजालिमौलेर्महाकाव्येयं व्यगलन्नलस्य चरिते सर्गो
निसर्गोज्वलः ॥११३॥ ॥श्री॥ ॥द्वितीयोयमनैषधनिषधः॥ ॥श्री॥
कल्पद्रुमान्परिमलाद्भुवभृंगमालामात्माश्रयान्निखिलनंदनभूरुहांदा
न् ॥ तां राजकादपगमय्य विमानधुर्यान्निन्युर्नलाकृतिधरानथ पंच वीतान्
न् ॥१॥ साक्षात्कृताखिलजगज्जननानुचरिश्रांतत्रांथनाथमधिकृत्य दिव
स्तथासा ॥ ऊचे यथा स च शचीपतिर्निष्पधायि प्राकाह्वितस्य नवनैषध

नैपुमच्येर

उक्तौ मवति२

उत्तमावरवर्त्तिनीत्यमरः १ इंद्र पक्षे वलो दैत्यः १

नै०ध०उ० कामममायाः ॥ २ ॥ ब्रूमः किमस्यवरवर्त्तिनिवीनसेनोद्भूतिं द्विषद्बलविजि
॥१७॥ त्वरपौरुषस्य ॥ सेनाचनीभवदिभाननदानवारिवासेनयस्यजनिता
सुरभीरणश्रीः ॥ ३ ॥ अस्त्रांशुद्रागणहारिपणधनांकचुंबिकृपाप
खचितद्युमणिप्रभाभिः ॥ अस्येतसमितिचामरवाहिनीनिर्या
तासुचैषबकलाभरणाचिताभिः ॥ ४ ॥ सोऽयंभवनामन्त्रलकंकाभाव
ग्रहाणामुद्रामदर्पहरिकुंजरकोटिराजो ॥ पक्षाछिदामयमुदग्रव ॥१७॥
लोविधायपत्रासाब्धिमग्नमखिलक्षगणेशुल्यान ॥ ५ ॥ भूमीभृतःस राम०

वाहिनीपताकाचमूरित्यमरः ८

संधिविग्रहयानानि आसनं संश्रयस्तथा। द्वैधीभाव इमे राज्ञां षड्गुणाः परिकीर्तिताः॥ स्वाम्यमात्यसुहृत्कोशराष्ट्रदुर्गबलानि वै। एतावड्यने राज्ञां राज्यं सप्तांगसंयुतम्॥ ३

वज्रं कुलिशं भिदुरं पविरित्यमरः ५१

मितिजिह्ममपव्ययपायं जानीहि न त्वं मयि वंतमर्कं कपंचितृ ॥ मुमंघटश्चति
रस्तनिबाकुनेत्रैर्नालोकसे निशायमद्भुतमेतदीयं ॥ ६ ॥ लेखानितंबि
निवलादिसमहूराज्यश्राम्योपभोगविभ्रुनादधते सजागे ॥ एतस्ययालि
वनणंतदनेनपत्यासार्धं शचीव हरिणामुदमुद्वहस्व ॥ ७ ॥ आकर्ण्य तुल्य
मखिलां सुदती लगंतीमाखंडलेपि च नलेपि च वाचमेतां ॥ रूपं समानमु
भयत्र विगाहमाना श्रोत्रान्न निर्णयमवापदसौ न नेत्रैः ॥ ८ ॥ शक्रः कि
मेष निषधाधिपतिः स चेति दोलायमानमनसं समवेक्ष्य तेमी ॥ निाद

हृतिर्भस्मनिसंपदी समर२५

अग्निर्वैश्वानरो नग्निहिरिति होत्रो धनंजय इत्यमरः२

यत्तत्र पवनस्य सरसांयमस्यांभूयोंस्तङ्गवतीव वसांस्वजंसा ॥९॥ एषः प्रताप
निधिरुद्गतिमानमुष्य सदायं किं नाम वाञ्छितममेन न धनंजयेन ॥ हेमप्रसूनममाधिगलश्रुवे
रमुष्मान्नास्येकस्य चन मास्वरूपसंपत् ॥१०॥ अत्यर्थहितिपटुताकवलीभवन्ननत्यप्य
थिवाधिकरणप्रवन्नवास्यभूति: ॥ अप्यंगमागजननायमहेश्वरस्य संजायते रुचिरक
लितपस्विनोपि ॥११॥ एतन्मुखाविबुधसंसदसावशेषामाध्यस्थ्यमस्य यमतोपि महेन्द्रतो
पि ॥ एतं महस्विनमुपेहि सदारुणोद्वेयेनामुनापितृसुरर्षिधियं नैकनश्री: ॥१२॥ नैवाल्प
मेधसि पटोरुचिरोत्तमस्य मध्ये समिन्निवसतोरिपवस्तृणानि ॥ उत्थानि वानि हपनाम्नवितु
तरखीवाक्य:पुनर्भवतिकेनविनोधिनायं ॥१३॥ साधारणीगिरमुषबुधनेषधाभ्यामेतां

रवेरस्त्रेचशास्त्रेच वह्निज्वाला चहेन इत्यमर४३

काष्ठधारिविधिरनंतेवेधइध्ममेधः समित् स्त्रियाम् ॥ २ समिद्युधइत्यमरः२

उरोवर्त्तिनं१ चतुरंगसैन्यं२

निपीयन्न विद्वेषमवाप्तवत्याः ॥ उच्चैर्नलोऽयमितितं प्रति चित्तमेकं न्यूनेस्मचान्यदनलोयमिती
दमीयं ॥१४॥ एतादृशीमथविलोक्य सरस्वती तां संदेह चित्रमयचित्रितचित्तवृत्तिं ॥ देवस्य सूनु
मनविंदविकाशिरश्मेरुद्दिश्य दिक्पतिमुदीरयितुं प्रचक्रे ॥१५॥ दंडं बिभर्त्ययमहो जगत
स्ततस्यात्कंपाकुलस्य सकलस्य नपंकपातः ॥ स्ववैद्यपोनविमदव्ययदायिनीज्जिरेतस्यस
ज्जिरमरः किमुकाश्रिदास्ति ॥१६॥ मित्रद्विषोपजननं प्रतिहेतुरस्य संज्ञाश्रुतासुहृदयेनक
नस्यकस्य ॥ छायेहगस्यतु नकुत्रचिदध्यगामितसंयमेन नियमेन तपोमुनेव ॥१७॥ किंचम
मावनमिताखिलजगनतेजा देवः पितांबरमणीरमणीयमूर्तिः ॥ उत्क्रांतिदानकेमयचुम्ब

श्री सूर्यस्मर्यमिकांगोत्स्यमरः २

फेजसोऽस्मनिलाकें दुशमनेसर्वनाम्तिचेमिव मथ ०१५

जलदृक्तक
यकातिभिः

तिसा विशङ्कि: स्फुरत्त्वमस्यचपरे श्रुगदांत्रियोक्तु: ॥१८॥ एक: प्रसादं मयमेतिपरेन रा
॥१२॥ ज्ञोनंजीविते शाधिपमत्रविधेहि मुग्धे ॥ भूतेषु यस्य खलु भूरियमस्य पैश्य भावं समाश्र
१२ यति दस्वसहोदरस्य ॥१९॥ गुंफोगिगिरां श्रमनैने षधयो: समान: शंकामनेकनलद
नसु शनिजातशंकै ॥ चित्रैर्विदर्भविबुधाधिपतै: सुता या पत्नि मम खलु न देषपिपिषपिष्टं ॥
५८३ ॥२०॥ तत्रोपि तत्रोन्नवती श्रासंश्रया लोरालोकस्य साविधिनिषेधनिवृत्तिमस्या: ॥ पार्थ:
पतिं प्रतिधृतान्निमुखांगुलीकपालि: क्रमो वितनुपाक्रमतोन्निधानं ॥२१॥ यासर्वतोमु ॥१२॥
खतयाव्यवातिष्ठमानायादोनलैर्वयाति नैकविदाहकाया ॥ एतस्य भूरितवशारिनिधिश्च

पाथसां पर्थिवरुलीशति २ संदेहयुक्ता यास्या ३
यमेपि ३ या दसार रतै संग्रामे वीजयमलासिना ।

परतीरं दृग्गोचरेण १

२ कुंभीपक्षे - पद्मकं बिंदुजालकमित्यमरः २

न्तुः सापस्याः श्रतीतिविषयः परतीननीधः ॥ २३ ॥ नासीनसीमनिघुनध्वनिरस्य भूप
कुंभीनवा समकतः सहदानवारिः ॥ उत्पन्नकाननसरवः सुखमातनोति नैलैनलंकान
गभावमितैर्नदीनिः ॥ २३ ॥ सस्पंदनैः प्रवहणैः प्रतिकूलपातं कावाहिनीनतनुतेपुनर
सुनाम ॥ तस्याविलासवतिककशातांश्रितायां भ्रमः कथं बहुतपासिकतावयंताः ॥
॥ २४ ॥ शोणंपदंप्रणयिनंगुणमस्य पश्यकिंचास्यसेवनपरैवसरस्वतीसा ॥ एनं जनं
स्वमुभगेभुवनाधिनाथं केवान जंति तमिमं कमलाश्रयान ॥ २५ ॥ शोकालतानतिमन
कनलावलंबिवाणीनवर्हयतु तावदनेदिकेयं ॥ पीमोद्भवांप्रतिनलेचजलेभ्रवेच तु

१ पयः कीलालममृतं जीवनं भुवनं वनमित्यमरः २

कपटरूपेराव वेवैप्रमारितोविलोक्य १

नै॰ध॰उ॰ ॥२०॥ २० ल्यंतथापियदवहृयततत्रचित्रं ॥ २६ ॥ बालांविलोक्यविबुधैस्तुपुमांयियाश्चैस्तैरछांद्मिताम
युमलीकनलीकृतस्वैः ॥ आहस्मतांभगवतीनिषधाधिनाम्नीनार्दभूयनाथपुरिष
स्परिवेषभाजं ॥ २७ ॥ अत्याजिलब्धविजयप्रसरैस्तयाकिंविज्ञायतेरुचिपदंनमही
महेन्द्रैः ॥ प्रत्यर्थिदानवशतात्तिलितेष्टयासौजीमूतवाहनधियैनकौतुकस्य ॥ २८
पिनाममुनावकुविगाढमुनेश्वराध्वराज्याभिषेकविकसन्महसावभूवे ॥ आवर्ज्जि
नंतमनुतेननुसाधुनामयाहमयानमुदीरितमेवमत्र ॥ २९ ॥ यत्रेंउमारणविधिव
सनंदनतलंबुधाश्रयाभ्रिनमममुष्यचदसिणत्वं ॥ सैषानलेसहजगागभगादमुष्मि ॥२०॥

न्नात्मानमर्पयितुमर्हसिधर्मराजे ॥ ३० ॥ किंतेतथामतिरमुष्ययथाशयःस्यात्त्वत्पाणि
पीडनविनिर्मितयेनपाशाः ॥ कान्मानकानवतिनोभुवने[illegible]वरिष्ठुर्नोसावमुत्रननताभवती
तियुक्तं ॥ ३१ ॥ श्लोकादिहप्रथमतोहननागाद्वितीयाद्धूमध्वजेनशमनेनसमंतृतीयात् ॥
तुर्यान्नलस्यवरुणेनसमानभावं साजानतीपुनरवादितयाविमुग्धा ॥ ३२ ॥ त्वंयार्थिनीक
लनलेनमुनायतस्याःकस्यान्निजार्पणममुत्रचतुष्टयेते ॥ इंद्रानलार्यमतनूजपयःप
तीनांप्राप्यैकरूप्यमिहसंसदिभासमाने ॥ ३३ ॥ देवःपतिर्विदुषिनैषधराजगत्यानि
र्णीयतेनकिमुनव्रियतेभवत्या ॥ नायंनगःखलुतवातिमहानलाभोयद्वेनमुज्झसि
वरःकतरःपरस्ते ॥ ३४ ॥ इंद्राग्निदण्डिसलिलाधिपतीश्वरपाणिग्रहेस्त्वांवाचनलेनरालितार्थ

लर

नै·ध·उ·
॥२१॥

समांश्रमाय ॥ सासिंधु वेलारिवनाउववीति हात्रैलोक्यभूः कमपिन्नीम सुतौपताप ॥ २५
प्राप्तुंप्रपछातिनपक्षचतुष्टयेतोंतन्ह्यात्रभूगसानिनपंचमकोटिमात्रे ॥ अहंदधौनिषध
राड्डिमतोमतानामहैतनतलंडखसत्यतरोपिलोकः ॥ ३६ ॥ कारिष्यतेपरिभवःकलिनानल
सतोंह्यापरुस्तुसनहसङ्गोसुरभ्क्षात ॥ भैमीनलोपयमनंपिशुनोसहेतेनह्यापरःकिल
कालभ्रयुगेनगात्या ॥ ३७ ॥ उत्कंठयन्पृथगिमांयुगपन्नलेषुप्रत्येकमेषुपरिमोहयमाण
बाणः ॥ जानीमहेनिजशिलीमुखशीलसंख्यासाफल्यमापसततायदिपंचबाणः ॥ ३८
दिवानियंनिषधराजरुचस्त्यजंतीत्नुपान्वनज्यमनलेनविदर्भसुभ्रूः ॥ जन्मांतराधिग

राम
॥२१॥

तकर्मविपाकजन्मैवोन्मीलति क्वजनकस्य वन्मातुरागः ॥ ३९ ॥ कं प्राप्य तेस्म पतगः परिदिष्टछ्वते
यः प्रत्येमितस्य हि मुखवनपुरे वनलंगिनेति ॥ सस्मारसास्मरमनाः प्रियनैषधीयं तत्रामनाल
यमनालमनालकेश्री ॥ ४० ॥ एकैकमेक्षतमुकुमद्दृतां दरोणभेदे स्मीवदनं रुपेचसुकं विदेषा
श्रांकाशतं वितरतां हरतां पुनस्तद्वन्मादिनेवमनसे यमिदं बभाषे ॥ ४१ ॥ आस्तां द्विचंद्रम
तिरस्तिजनस्य तत्र भ्रांती तौ हृगं न्नावि पिटीकरणादि गादि ॥ स्वच्छोपसर्पणमपि प्रतिमात्विमा
नेभेदृक्त्रमेपुनरमीषु नमोन मित्तं ॥ ४२ ॥ किं नौतनोति मयि नैषध एव कायव्यूहं विधायपरि
हासमसौ विलासी ॥ विज्ञानवैभवभृतः किमु तस्य विद्या साविद्यते न तु रगाश्रयवेदितेयं ॥ ४३ ॥

एकोनलः किमयमन्यतमः किमेषां कामः [illegible] किमु किमु द्रूपमाश्विनेयो । किं रूपधेय
भरसीमतपा समेषु तेषु वेनेह नलमोहमहं वहेवा ॥ ४४ ॥ सर्वं मिपाविनतनिःसहयाविहृष्टः सौ
पेप्रियस्तत इतो निषधाधिराजः ॥ भूयः किमागतवती ममसादृशीयं पश्यामि याद्धृसितेनु
नलाननलीकानं ॥ ४५ ॥ मुग्धा दधामि कथमित्थमथापृष्ठो कौ संक्रदैनगारस्कपटः स्फुरमीदृ
शीयं ॥ दव्यां नयैव रचिता हि तथा यथैषां गाथायथा दिगधिपार्नेपितोः स्पृशंति ॥ ४६
एतन्मदीयमतिवेंचकपंचकस्तेनाथैकथंनु मनु [illegible] स्वचकास्करिहि ॥ लक्ष्माणिनामानिकि
ममीनवंतनांतिहीतेवहिर्मिसुखाधुतरजस्तनुतामुरवानि ॥ ४७ ॥ याचैलैनोकिंममनानंबवानद

राम
॥२२॥

संकेद्दनो दुष्प्रवनसुराणातेभवनाहननइत्यर्थः ४

र्यं नित्यार्चनादपि बर्त्तौ फलितैर्न लतैः ॥ कंदर्पश्रीशोषणप्रष्ठकत्कनिपातपीनकारुण्यनीरान
धिगकुग्रघोगचिन्नैः ॥ ४८ ॥ ईश्ग्रादिश्रांतनलभ्रुवं प्रतिपद्यलेखावणिश्रियं गुणवतामपि
वः कथंवा ॥ मूर्खांधकूपपतनादिव पुस्तकानामसंगतं बत पनोपकृतिंब्रतितं ॥ ४९
यस्येश्वनेत्रयदलेखि ललाटपट्टे तस्मादयोग्यमपि योग्यमपास्यतस्य ॥ कांकासनो
त्को विमृश्य यामिह यो हृदा हं नार्कति त्पैर्जलजमेति हि मैत्तु दाहं ॥ ५० ॥ इत्थं यदेहम थो ३
दभाग्यमनेन मन्ये कल्प्यहमो विसमया खलु याच्यमानः ॥ संकोचसंज्व[illegible]नदलं
गुलिपल्लवाग्रपाणीभव[illegible]नभवति मां प्रतिबद्धमुष्टिः ॥ ५१ ॥ देव्याः कृते वनगणमा

नै॰ष॰३॰ ॥२३॥ 23

त्वंमथार्पयैवाप्ययोर्वैरिसेनरितितत[illegible]निवेशयेत ॥ सैषामयामरवन्धुजांद्विषतीकृता
स्यातस्वस्मैनृणाय्यतुविहान्मुनवंधुनतीं ॥५२॥ यः स्यादमीषुपरमार्थनलः समा
लांमंगीकृतेनुवर्णा रेयममेतिचेत्तो ॥ तंश्रावयामियाद जुविस हंतंकथंविलज्ज्ञा संज्ञापयामि ३
कुर्यामिदंजगतिस्त्वतिहीविडंवः ॥५३॥ इतनलतुकाभागेषुशेषः सुधाभिः स्न
पयतिममचेतोनैषधः कस्यहेतोः ॥ प्रथमरनमयोर्वीशाद्ययोर्वर्णसाम्येविलसति राम
चनमेतुभ्रामसमासीविलासः ॥५४॥ इतिमनसिविकल्यानुद्यतः संत्यजंतीकविदद ॥२३॥
विदमयंतीनिर्णयंनोंससाद ॥ मुखमथपरितापास्कंदितानंदमस्माभिहराविर

चिमावस्कंदमिंडेनिनिंद ॥ ५५ ॥ श्रीहर्षकविनाजिराजमुकुयलंकानहीरःसुतंश्रीहीरःसु
षुवेजितेंद्रियचयंमामल्लदेवीचयं ॥ स्वाद्भुत्यादशतित्रयोदशतया देवूयस्तदीयेमहा
काव्येयंव्यगलन्नलस्यचरितेसर्गोनिसर्गोज्वलः ॥ ५६ ॥ ॥ अथार्थाधिगंतुंनिषधेश्व
रस्याप्रसादनामाक्रियतामनाणी ॥ यतःसुराणांसुरक्षितंदेवीनांहिसावधसास्त्ज्यत
कामधेनुः ॥ १ ॥ अहासिणपक्रमणालवालविलेपधूपावरणांबुसेकैः ॥ दृष्टेचमिष्टं
चफलेसुराणांदेवाहिकल्पद्रुमकाननंनः ॥ २ ॥ अहामयीमूयसुपर्वणस्तान्नेमामना
मग्रहणाग्रकंसा ॥ सुरेषुहिश्रद्दधतांनमस्यासर्वार्थसिद्ध्यैगामिथःसमस्या ॥ ३ ॥

उत्पादयेनः २

वंदेनामवंदेचकार २

नै.ध.उ.
॥२४॥

त्यौ

प्रत्यक्षीचकार १

यत्रौन्निजे सा हृदि भावनाया बलेन साक्षादकृतांखिलांस्तान् ॥ अभूदभीष्टप्रतिभूः स
तस्या वनेहि हृष्टाद दतेपनंते ॥४॥ हंसस्य मसख्यंघिवासबुध्यादध्यावथैनामुपमे
कतोना ॥ सुपर्वणी हि स्फुटभावनाया सा पूर्वरूपं फलभावनायाः ॥५॥ सभाजनं तं
वितती नतेषां सभाजने पश्यति विस्मिते सा ॥ आमुद्यते यत्सुमनोभिरेवं फलस्य सि
ध्यै सुमनोभिरेव ॥६॥ वैशद्यहृद्यैर्यदि मात्रिरामैना मोदिभिस्तानथ जातिजातैः ॥ आ
नर्चधीत्यान्वितषट्पदैः सा स्रवेप्रसूनस्तबकैर्नवांकैः ॥७॥ अस्याश्चरित्रादथ तेपाठ
त्राघ्राग्रे वहृष्टाः सादितिप्रसेदुः ॥ स्वेनानलस्य स्फुटतां प्रियासौ फल्लु[illegible]त्यपेक्षां कियती

रो भवनचित्तैरेव ३
नवीने २
देवैरेवपादवंदनादिकृजनेन कृता आ[illegible]ते हृष्टैर्भयने ४

वेकता नो नन्या
कनिरिसमरः
25

जीसाराधने ३

राम
२४॥

खलुस्यात ॥ ८ ॥ प्रसादमासाद्यसुरैःकृतंसोमस्मा॑ससारस्वतसूक्तिसृष्टैः ॥ देवा
हिनान्यपह्नितरांतिकिंतुप्रसद्यतैस्साधुधियंददंते ॥ ९ ॥ त्रोषंनलंप्रत्यमरेणगाथाया
यासमर्थाखलुयेनयेन ॥ तांतानदन्येनसहालगंतीतदाविशेषंप्रतिसंदधे सा ॥ १० ॥
एकैकरत्नैःप्रतिलोकपालैःपतिव्रतात्वैजगदर्द्दिभूपाः ॥ वेदस्मगाथामिलितास्त
दासावशाइवैकस्यनलस्यवश्याः ॥ ११ ॥ यापापशिनिर्वाशनिपाणिनैवगाथायमे
निवंसमाग्निनैव ॥ तामेवमेनेमिलितांनलस्यसैषाविशेषायतदानलस्य ॥ १२ ॥ नि
श्रीगीचक्र ८३ नलेनरस्यइंद्रादेर्भेदायमनेरगानात्व्येपी९

गौरवेणवर्णयन्तः चिद्दर

नै. ध. ३ श्रित्यशेषं तमसौ नने शौ प्रमोदमेदस्वित चांतचान्नृतः ॥ दिव्यागिरस्त्वं भावितेन मे गिरां स्व
॥२५॥ तः चित्रेन चित्तार्णवयादसेंद्रे ॥ १३ ॥ साद्धिगिरस्याः खलु वाचिका ज्ञानतीमू
25 र्तिमयीयमेव ॥ श्लिष्टं निगद्याः हतवासवादीन्नुविश्लिष्य मैनैषधमप्यवादीत् ॥
॥ १४ ॥ जगद्ग्रंथसेयं मदनुग्रहेण वचः स्रजः स्रष्टयितुं च तस्त्रैः ॥ हृते नलीलक्ष्य वचः स्न लो
यितुं क्षमेते मर्मैवमोहायमभून्महीयान् ॥ १५ ॥ श्लिष्यंति वाचो यदमूरमुष्याः
कविलशक्तेः खलु ते विलासाः ॥ नृपाललीलाः खलु लोकपालाः समाविशंतिक्व ॥२५॥
तिमेहरिणोपि ॥ १६ ॥ त्यागं महेंद्रादि चतुष्टयस्य किमप्यनन्दं क्रमतावितस्य

सौनिस्म१

देव्याः शोभनवचननिर्माणचातुरी कममोहस्य

किं प्रेरयामास नलेच तन्मां कास्तु क्रिरस्या ममकः प्रमोहः ॥१७॥ पतनस्य दाभोनिवे
मन्यमानैर स्टश्यमानां मम नैषधचित्री ॥ न केवमतुः श्वनगौदधाभां नलस्य तत्काले लेरे २
मपश्यदेषा ॥ १८ ॥ सुरेषु नापश्यदवेस तां क्षोनृपोनमेषानिजसमुखे सा ॥ इह
त्वमागत्य नले मिलेति संज्ञानदानादिव भाषमाणी ॥ १९ ॥ नांबुद्दबालाविबु
मरे सौरे३ धेषु तेषु सोदीक्षितैरक्षतनैषधे नु ॥ पत्येदधृत्याः परिरंभमुव्याः संपूर्णतसंभ्रेदंभ
संशयं सा ॥ २० ॥ स्विदः स्वदेहस्य वियोगतापं निर्वापयिष्यन्निव संसिसृक्षोः ॥ ही
नोद्गमः श्रुहिमतीव हेम्निनलेन यालोकिनदेवतेषु ॥ २१ ॥ सुरेषु मालामम

शंकुरसौ खारागिहमनीव मेस्यालिंगनं कर्तुमिच्छोः२

ष्या दरेलां गाकृष्यतिविं१

लोंमृपश्यन लेतुंभैमीमालिनायमानो ॥ इमांकिमासाद्यनलोद्यमृह्यंभ्रिहृास्म
तिमौमितिविंतयैव ॥२२॥ श्रियंभजेतांकियदस्यदेवाश्छायानलस्यांस्मितथापिनै
षी ॥ इतीरयंतीवतमानिताप्तिर्मानैषधेनत्वमनेषुतेषु ॥२३॥ विहैरमीष्टिर्न
लसंविदस्याःसंवादमापप्रथमोपजाता ॥ सालक्षणव्यंजनयैवदेवप्रसाद
मासादितमप्यबोधि ॥२४॥ नलेविधातुंचरणस्त्रजंतामथस्मरःप्रेरयतिस्म
भैमी ॥ अपत्रपातांचविमामुषेधतद्रूपातुरोधीनुलितंदधौसा ॥२५॥ स्त्रजा

निषिपधंतिना१ ष्मरानजंयोरात्याव्रव जिनिव्रजितसी देहं सप्ता नीदयो१
मन्यकोल्यजावतांभैमीनिवारयामास१

समालिंगयितुं प्रियं सा रसाद् धत्ते स्म बद्धप्रयत्नं ॥ स्तंभश्च पाण्योर्मम भवत्त्वदीये स्वे चलनं भीदः अभवत्?
दस्तु मे दीपितपाणिपद्मे ॥ २६ ॥ तस्या ह्रादव्रीडमनोभवाभ्यां दोलाविलासं स
मवाप्यमाने ॥ श्रितं धृतं लोककुलात्तपत्रे मृगाक्षमालिंग दधीश्वरश्रीः ॥ २७ ॥
करः
संभुः स्वजा पालि रसावमुष्या नलो न्मुखी भूपपुनर्व्यषिंसीत ॥ तदाननस्या सिंचनम्
र्धपथीयया यौवनप्रत्याययौ चाप्ति चलः करास्तः ॥ २८ ॥ तस्यानलं चित्तमुपेतमेव
प्रसूनबाणं न वासितुं न प्रयातुं ॥ सत्यः कृतस्य ष्टमसूत दानीं तया क्षालज्ञेति

प्रतिश्रीराजजवत्रिकेस्यमरः ३

नै० ३० ॥२७॥ जनमबाधः ॥२९॥ कथंकथंचिन्निषधेश्वरस्य हृत्वात्मपक्षं दमयन्तीत्स्मितश्रि।

वाग्देवतायाः वदनेन्दुबिम्बं त्रपावती साकृतमामिहर्ष ॥३०॥ साकूतमस्यास्त

स्मर देवत्यदेवी जानती विदम्भगोचरे नौ ॥ भावः सयोमिथःप्रतिसीजयातेनदीयते लक्ष स्वर

यितुं ममापि ॥३१॥ देव्याः श्रुतोनेतिनलार्हनाम्नि गृहीत एव त्रयपाणिपीता ॥ राम

अथांगुलीरिंगुलिभिः स्पृशन्ती दूर्ण्ण शिरःसानमयीच कापि ॥३२॥ कोविधृत्य ॥२७॥

श्वरयागिरं सापीथापक्षं नृस्य हृताविहस्य ॥ वामेतिनामेव वभाजसाध्व

रंध्रिसाधानपासंविज्ञागं ॥ ३३ ॥ विहस्य हस्तेन विकृष्य देवी नेतुं प्रयाता त्रिम हे क्षमे तौ
न्त्रमादियं दत्तमिवाहिदेहे ततश्चमत्कृत्य करं चकर्ष ॥ ३४ ॥ नेमी निरीक्ष्याग्निमुखीम
घोनः स्वाराज्यलक्ष्मीरमृता भ्युस्रया ॥ दृष्ट्वा ततस्तत्परिहारिणीं तां व्रीडां बिडौजः
प्रवणाप्रपेदे ॥ ३५ ॥ त्वत्तः भूतन्नेतिनलेभयातः पजं वदन्ती सुदिनाथ देव्या ॥ ह्रीम
न्मथहेरथं गभूमीन्नेमी दृष्टा भाषितने षधा भूत ॥ ३६ ॥ हसन्तं नेमी शिवषत्सु
पाणौ पाणिं प्रणीयाम्बरसांनसा तस्या ॥ आलिंग्य नीलाब्जेन पंथउमां भूपालदि

२२

मीमोइवानांगुमुचेव२

नै० उ० २८ स्यालकुलालचक्रमध्यं ॥३१॥ मुखेन माघवर्त्तितकंठनालं हलालि अंकुंखलस्म
लस्यं ॥ अभ्योचयभागिमंकपालं तस्यानवोढेव दृढांविवोढः ॥३२॥ औदे
क्षितामप्यवलोक्य मंदं मंदं नलस्येव शिशावलंती ॥ रूपः सुगानहूयथा दथा
सोतानेवतांनेतुमनानुनोद ॥३३॥ देवीकथंचित्तवल्लुतामदेवश्रीचौविचित्तसस्मि नवंतीर
तसिक्तसृक्का ॥ आहस्ममांप्रत्यपितेधुनाकाश्रोकाश्शृंगकादाधिकास्याबि राम
वि ॥४०॥ एषामनूतानरणप्रणाममषामनुहामनवाप्यसम्यक् ॥ सुप २८
वविनेतवैवैनसेनिवंवनीगुमीहाकथमोचितीयं ॥४१॥ इतीरितेविश्ववसितांपु

कृत्वावनमीदृदत्ति स्मसातान्

नस्तामामादायपालो दिविषत्सु देवी ॥ समस्यया मासृजगादसैतानूनमेकं पमाहत्य
स्युनानुकंपां ॥ ४२ ॥ बहून्स तीर्थैर्व्रणमेतेनस्तुभ्मानं खुरोषावमानात्क्षमवत्सुवे
कै ॥ गहः समेतान्नृपमंडपमेनं भ्रीतुमाविलछातिलोकपालाः ॥ ४३ ॥ मेम्पास्त्रजनः
संजनयापश्चिप्राकूस्रयंवनं संज्ञनयीबभूव ॥ संभोगमालिंगनयोस्ववेश्चाह्योषेणु
क्रिः तुमियद्यतध्वं ॥ ४४ ॥ वर्णाश्रमाचारपथास्वजातिः स्वाभिः सहेवास्व
लक्षेनलाय ॥ नसेउषोवेहशाट्तनमेंग्यादित्सेवकीर्ते भवमानयद्भुः ॥ ४५ ॥ इति

नै.उ.
॥२९॥
29

अतै स्पाव चसैव हा स्पात्कृतासलासाध रंमास्पाविंबं ॥ प्तूविप्त्र माकृतप्लतास्पत्र
त्रेषैतेषु नंसाध्यनलायानिचे ॥ ४६ ॥ मंदास्यानिस्पृंदतनौ [illegible] मनोभूं उःपेरम
प्पानयति स्मंतस्पाः ॥ मधूकमालोमधुरंकरं [illegible] सांकंठोपकंठेव सुधांसुधांशोः
॥ ४७ ॥ अथाभिलिखेवंसमर्प्यमाणोराज्ञिंनिजस्वीकरणक्षमाणो ॥ दू
वंकमांजनेनलकंठमालेवधूमेशूकसजमुत्तसमज्ञ ॥ ४ ८ ॥ नांद्रवयाभ्यामुल्लया
तिबलश्रृंगारभासन्निभपासशोभा ॥ मालांप्रसूनांधमाभ्रशासंकंठेनभूमिंद्धमेर
बभूव ॥ ४९ ॥ जुवाञ्जजायमलकावलीतांनलांगसंगाङ्कुवामसस्वंतां ॥ मा

उत्तम्यां ३

राम
॥२९॥

नेनमन्येनमिताम्बनासासास्तूपमालोकृतपुष्पमाला ॥ ५० ॥ कांचित्प्रमोदस्फुट
निर्जिहानवर्णैर्वयामेरालगानिरासीत् ॥ सैकाननेष्वः पुरस्सुदस्मितोमुखैरुच्चलु
ध्वनिरुच्चचार ॥ ५१ ॥ सानिर्मलोज्जस्यमधूकमालाहारस्थितात्वप्रतिबिंबितांवै
क्रियत्यसख्याक्रियतीरमख्यापुष्पेषुबाणोलिखिव्यलोकि ॥ ५२ ॥ रोमालिस
व्रीण्ययपिबालभावादराक्षिपैर्विक्षितमुस्तकानि ॥ नस्यास्सदाकुंचकितांगयु
ष्टेरुल्लीविकारान्नमिवाभूवन् ॥ ५३ ॥ नोमांकुरैर्दंतुरितानविलागीरम्याधुना
सामुतनांविरेजे ॥ अनव्यद्रेहैः श्रितमेडेनश्रीः स्माराज्ञातोपासनवेदिकेव ॥ ५४ ॥

न्वै २ कामसंबंधीवाच्याससंशालेव १

विनष्टा४१

नै.च.उ: विष्टास्वनेकेष्वपि नाखिलास्तदाङ्गास्म्रमेषु भातैरिव ताविभूताः॥ अथ स्पर्श्यनीताः क
लिना मुहूर्तं लाभाय तस्या बकुलेन शिलुर्वा ॥५५॥ विन्यस्तमाल्यस्तविशीयतन्न ल
॥३०॥ स्यत्वदं केन वैपवग्रासैध्यकार॥ भविष्यदुद्वाहमहोत्सवस्य हस्तोदकं तज्जनयांब
30 भूव॥५६॥ तुलेन तस्या स्तुलनाम्नहोत्सत्कं प्रसूनसामन्मथबाणवानैः॥ चित्रीवितन्न
महात्वर तुन लोयदुद्वैरमूत्संभ्रमत्स्पृश्यवेपथुस्ते॥५७॥ स्त्रियोपि विन्यस्तमिवांसभाजां रा राम.
गाहृगंबुप्रातिबिंबिमाल्यं॥ नृपस्य तत्यां नवतोरिवांशोः प्रालंबमालंबत ॥३०॥

सामध्यकमाला१ लवत्वं हर्षविसारित लंगीचकार१

नगरसमीप
मेवांगीचक्रे

मुक्तमंतः ॥ ५८ ॥ स्तंभस्तथालोन्मितभामानलेनभिमीकास्यद्वर्मुदः प्रसादः ॥ कंदर्पलक्ष्मी
करणार्पितस्य स्तंभस्य दंभसारं यथार्थापत ॥ ५९ ॥ उत्सृज्य साम्राज्यमिवार्थ्यांभिसांता
रुण्यमुल्लंघ्य जगामि वार्गतं ॥ तेनाहमाकारमुपेत्य यातं निजांतनूमादरिर्दिगीशः
॥ ६० ॥ मायानलत्वं तज्जनोनिलीनैः पूर्वैरहं पूर्वककयामघोनः ॥ भीमोद्भवा सातिकथा
वशो भाति हृत्सयेवाविर्भाविनेयैः ॥ ६१ ॥ गोत्रानुकूलत्वमेवेविवाहितत्स्वातिकूल्या
द्विगोत्रशत्रुः ॥ पुरश्चकारप्रवरं यमायन्सखायदृष्टोतयामः ॥ ६२ ॥ स्वकामसंभो
हमहांधकाराणि वापिमिछन्निवदीपिकाभिः ॥ उद्रूकरीभिःस्फुरितं वितेने निजं वपुर्वायु
सखः शिखाभिः ॥ ६३ ॥ पत्योद्धृतेभीमजयानवक्त्रावक्रास्समक्षायानजुकुवेपः ॥ अ

वेगेनप्रकटीभूतं ४

रोजं गोपितवान् १

नै० ३०
॥३१॥
31

नादपत्रप्यसहौसहायस्तस्यप्रकाशोभवदप्रकाशः ॥ ६४ ॥ सदंउमालक्ष्मकनेत्रचं
डं तमः किरकायमधत्तकालः ॥ तत्कालमंतःकरणं नृपालोमध्यासितुं कोपइवोप
नम्रः ॥ ६५ ॥ दृग्गोचरेस्मिन्दिवचित्रगुप्तः कायस्थउच्चैर्गुणएतदीयः ॥ ऊर्ध्वं चपत्रस्यम
षीदएकोमषेर्दद्वौपरिपत्रमन्यः ॥ ६६ ॥ तस्यांमनोबंधविमोचनस्यहननस्यतत्काल
मिवप्रमत्ताः ॥ पाशं दधानः करबंधवामे विभुर्बभौ वाप्यमवाप्यदेही ॥ ६७ ॥ सहादिति
पस्त्रिपमप्युपेयादेनं सद्वंधमनयोपदेशं ॥ अन्यं सभार्यः कथमृच्छतीति जडाधिपो
न्मदसहायएव ॥ ६८ ॥ देव्यापिदिव्यास्वतनुः प्रकाशीकृतामुदं चक्रेन्वतः स्वजंती ॥३१॥

अनिङ्गितेस्तामवधार्यविङ्गेस्तद्वाचिबाबाशिथिलाङ्गुताभूत ॥ ६९ ॥ विलोककेनायक
मलकोस्मिन्नूपान्यताकौतुकदाशिज्ञिस्तैः ॥ बाधाबतेंद्रादिभिरङ्गजालाविद्यावता
ह्रत्तिवधाध्यधायि ॥ ७० ॥ विलोक्यतावामङ्गापकामोपरस्यत्रप्रेमरसाभिरामो ॥
अथप्रभुःप्रीतमनावभाषेजांबूनदोर्वीधरसार्वभौमः ॥ ७१ ॥ वेदन्निदत्तस्तवतावदेषवरी
डुरापःपृथिवीश्वराएषः ॥ हूत्यंतुयन्नत्वंकृतवानममायेनलभसादस्त्वपितन्ममाय ॥ ७२ ॥
भृत्यक्षलस्यामवलंब्यमूर्तिंकृतानियन्तेषुतवोपभोक्ष्ये ॥ संश्रीरतेस्माभिरवीक्ष्यभु
क्तेमखेहिमंत्राधिकदेवभावे ॥ ७३ ॥ भवानपितद्दपितापिश्लेषिसायुज्यमासादयतांश्च

नाम्यां ॥ प्रत्यासत्तिमिकीहक्कुमाविगेगतिचिंता संतापमंतस्तनुते हि जंतोः ॥ ७४ ॥ तदेवोपभाग
॥३२॥ एसितामाविर्भूवासायपारोसिपुरीपुगास्ते ॥ निर्वर्तितुमिछोरवितंभूपेमी संभोगसंचैः कौ
त्रियाधिकारि ॥ ७५ ॥ धूमावालिस्मभूततः सुपर्वासुखेमखस्वादविद्यांतमूचे ॥ का
32 मंमदीसामयकामधेनापपायतामभ्युदयस्त्वदीयः ॥ ७६ ॥ याद्यहपाकोपयिकीत
नुर्मे भूयात्त्वदीछावशवर्तिनी सा ॥ तयापरभूततनोरनंगात्तस्याः प्रभुः संनधिक
स्त्वमेधि ॥ ७७ ॥ असकृत्त्वयासाधितमत्तमीनरसादिपीयूषरसातिशायी ॥ यद्रूपाविश
स्त्वत्स्वरूपकाराक्रियासुकौतूहलश्चालिश्चालि ॥ ७८ ॥ वैवस्वतोपि स्मृत एव देवस्तुष्टस्त्वमा ॥३२॥

चष्टधराधिराजी ॥ वरप्रदानायतवावदाने श्रिरीमदीयारसनोद्भुरेयं ॥ ७९ ॥ सर्वाणि
शास्त्राणि महांगवक्त्रैराविर्भवंतु लयि शान्तुजेत्रे ॥ अवाप्पमस्मादधिकंनकिंचिज्जाग
त्रिवीरव्रतवीक्षितानां ॥ ८० ॥ हृछंगतस्यापि दशाविपाकैर्धमन्निचेतस्खलतुतदी
यं ॥ असुंचतः पुण्यमनन्यभक्तेः स्वहस्तवास्तव्य इव त्रिवर्गः ॥ ८१ ॥ स्मितांचितोवा
चमवोचदेनंप्रसन्नचेतान्नपतिंप्रचेताः ॥ प्रदायनैमीमधुनावरोतेरदामितद्योत
कर्कोतुकेन ॥ ८२ ॥ यत्राभिलाषस्तवतत्रदेशेनवसुधन्वन्यापितूर्णमर्णः ॥ आपा
वहंतीहहिलोकपात्रां यथाभिभूतानि तथापराणि ॥ ८३ ॥ प्रसारितापःस्रुचिषा

नै. उ०
॥३३॥
33

नुनास्तु मरुः समस्तु फलमपि प्रपद्य॥ भवन्नमस्कारलवोऽहमेतत्कमेलकानां नि
रपः पुलेव॥ ८४॥ अम्लानिरामोदभरश्च दिव्यः पुष्पेषु भूयाद्भवदंगसंगात्॥
हृष्टिप्रसूनोऽस्म मयामयान्यं न धर्मश्रमेभिपकर्मदृष्यत्॥ ८५॥ वाग्देवतापि स्मि
तपूर्वमुर्वीसुपर्वराजीरभसादभाषि॥ त्वय्येयसीर्समदःमावरीतामतो न किंचिद्
हृणाचितंते॥ ८६॥ अर्थ्याविवेवार्थनयोपसीदन्नात्मोपधीरैरवधीरणीयः॥ मामे
नमन्येविधिनावतीर्णः सप्रीतिदायोऽद्भुमंतुमर्हः॥ ८७॥ अवामामाकामाहिस
कलामुमयाकारयस्माद्विधाभूतैहपंनगवदाभिधेयंभवतियत्र॥ तदंतमंत्रैःमे ॥३३॥

स्मरहररमयं सेइममलंनिशाकारंशाम्बंजपन्सपतेसिध्यन्तुसते ॥ ८८ ॥ सर्वांगी
णरसामृतस्त्रिमितयावाचासवाचस्पतिःसखगीयुम्रगीदृशामपिवशीकार
यमारायते ॥ यस्मैयःस्पृहयत्यनेनसततंदेवाभ्येतिकिंनूयसापेनायंहृदयेकृतःसुकृ
तिनामन्मंत्रचिंतामणिः ॥ ८९ ॥ पुष्पैरभ्यर्च्यगंधादिभिरपिसुभृगोश्रारुहृसेनमा
चिन्नियंतीमंत्रमूर्त्तिंनपातिमपिमतिंन्यस्यमय्येकमक्तः ॥ नत्स्यामेवत्सरांतेश्रिर
सिकरमसोयस्यकस्यापिधत्तेसापिश्चोकानकांडेरचयतिरुचिरानकौतुकंदृश्य
मस्याः ॥ ९० ॥ गुणानामास्थानंनृपतिलकनारीतिविदितांरमस्फीतामंतस्तव

नै.उ.
॥३४॥
34

चतवदृष्टेतेचकवितुः।।। भवित्रीवैदर्भीमधिकमधिकंठंरचयितुंपरीरंभेक्रीडाचरण
शरणामन्वहमहीं ॥२१॥ भवद्वृत्तस्तोतुंमड्पाहितकंठस्यकवितुर्मुखात्पुण्यैःश्लोके
स्त्रयिघनमुदेयंजननुदे ॥[illegible]॥ ततःपुण्यःश्लोकःक्षितिभुवनलोकस्यभविता
भवानाख्यातःसन्कलिकलुषहारीहरिरिव ॥२२॥ देवीचतेतचजगद्दर्जगद्गुत्वमां
गस्त्नायतेकथयाकिंवितरामकामे।।। किंचित्त्वलयानहिपतिव्रतयाड्रापंभ
स्मास्तयत्तवपतिव्रतलोपमिच्छुः॥२३॥ कूटकायमपहायनोवपुर्विष्वतस्त्वम
सिवीक्ष्यविस्मिता ॥ आत्तुमांह्लतिमतोमनीषितांविद्ययाह्रदतवाप्युदीयतां २४॥३४॥

इत्थं वितीर्य वरमंबरमाश्रयत्सु तेषु क्षणाद्दलसहद्विपुलः प्रमोदः ॥ उत्तिष्ठतां प
रिजनालपनैर्नृपाणांस्वर्वासिदृष्टदहतदुंदुभिनादसांद्रः ॥ २५ ॥ न दोषं विद्वेषाद
पि निखिलकाशां गुणमये वरेणाशासास्त्रे न समरसमारंभसदृशी ॥ जगुः पुण्यश्लोके
प्रति नृपतयः किं तु विदधुः स्वनिःश्वासैर्भैमीहृदयमुदयं निर्भरदये ॥ २६ ॥ भूमि
र्लभिता सौ करुणारसनदी मूर्त्तिर्महद्दैवतालं तातेनाभ्यर्थ्ययोग्याः सपदि निजसख
रोपयामास तेभ्यः ॥ वैदर्भ्याः स्वप्नलाभात्झटगमनमनः प्राणवांछाविजिष्णुः सख्याः
संश्लिष्य विद्याः सततधृतवयस्यानुकाराभिराभिः ॥ २७ ॥ अहह हे सह मघोनाश्री

नै.उ. प्रतिष्ठासमानेनि कृत्यमग्निनलेथस्वंप्रतिष्ठासमाने॥ अपतदमरभर्तुर्मूर्ध्निबह्वे
॥३५॥ वकीर्त्तिर्गलदलिमधुबाष्पापुष्पवृष्टिर्नभस्तः॥९८॥स्वस्यामरैन्द्रपतिमंघ्राम
मुंत्यजाङ्घ्रिंवा छिदाकदनमेवतदध्यगामि॥ उत्कास्मपश्यतिनिवृत्यनिवृत्य
35 यांतीबाग्देवतापिनिजविभ्रमधाममैमी॥९९॥ सानंदंतनुजाविवाहनम
हलीमःसभूमीपतिर्वैदर्भीनिषधेश्वरौनृपजनानिष्टोक्तिनिर्मृष्टये। स्वा
निस्वानिधराधिपाश्चशिबिराण्युद्दिश्ययातःक्रमादेकोद्वाहवशश्वकारसह ॥३५॥
जतःस्मानेनिरेमंगलं॥१००॥ श्री॥ श्रीहर्षंकविराजराजिमुकुटालंकार

हीरः सुतं श्रीहीरः सुषुवे जितेन्द्रियचयं मामल्लदेवी च यं ॥ यातस्तस्य चतुर्दशः शरदि

जज्योत्स्नाच्छसूक्तेर्महाकाव्ये चारुणि नैषधीयचरिते सर्गो निसर्गोज्ज्वलः ॥ १०॥

इति वैरसेनिवरणी नाम ॥ ॥ अथोपकार्यां निषधावनीपतिर्निजामयासीद्वरण

स्रजं चितः ॥ वसूनि वर्षन् सुबहूनि बन्दिनां विद्विषिष्यैमीगुणकीर्त्तनाकृती।

१॥ तथा पथि त्यागमयं वितीर्णवानृथ्यातिभारात्तिगमेन मागधैः ॥ तृणीकृ

तं रत्ननिकायमुच्चकैश्चिकाय लोकश्चिरमुञ्छमुत्सुकः ॥ २॥ नृपास्यनस्यात्सद

सिस्त्रियात्रयात्कृतोतिनृपः सुखभाजनं जनः ॥ अमूदृशीतत्कविबोद्धवर्णानैखो

नै०उ० ॥३६॥ कृकृतारानकरैजिल्लोकवाकु ॥३॥ अदोषतामेव सतां विपश्यते द्विषां मृषादोषक
णाधिरोपणाः ॥ न जातु सत्ये स तिदूषणेऽन्न वेद लौकमाधातुमवद्यमुद्यमः ॥४॥
विदर्भराजो पि समं तनूजया प्रविश्य हेष्वन्न वरोधमात्मनः ॥ श्रुत्वा स देवीमनुजान
जानीहि ८ 36 संश्रुयो प्रतीच्छ ज्ञा मातरमुत्सुकेन लौ ॥५॥ न नु श्रियायस्य नृपं समन्मथः कुल
श्रियायः पवितास्म दन्वये ॥ जगत्त्रयी मेखलाकमेलकेवरैः सुतापरं वेद विवक्ष
मीदृशी ॥६॥ स जंतु पाणिग्रहमंगलोचितामृगीदृशः स्त्रीसमयस्पृशः क्रि
याः ॥ श्रुतिस्मृतिनां तु वयं विधोदहे विधीमति स्माहवनियं योचमः ॥७॥ ॥३६॥

ऊर्मिहेर

अनः पुरा [illegible] निरगात्रे

अंतःपुरान्निर्गत्य १ स्वपया अंगीक्रियतां ३ वैवाहिकं लग्नं १

तस्मिन्लग्नके २

निरीयभूपेननिरीक्षिताननांबुजांशंसमेमोहूर्तिकसंसदंशकी ॥ गुणोरराशेरुदया
स्तानिस्तुषंतदासदातुतनयांप्रचक्रमे ॥ ८ ॥ अथावदहूतमुखःसनैषधींकुलैच
बालांचममोनुकंप्यता ॥ सपल्लवत्वंधिमनोरथांकुरांश्चिरेणनस्वश्चरणोदकैरिता
॥ ९ ॥ तथेत्यितंभीमवचःप्रतिध्वनिंनिपीयहूतस्यसवक्त्रगह्वरात् ॥ ब्रजामि
वंदेवरणोगुरोरितिब्रुवन्नुप्ररायप्रजिघायतंवहुं ॥ १० ॥ निपीतहूतालपितस्त
तोनलंविदर्भभर्तागमयांबभूवसः ॥ निशावसानेभृततांमन्त्रचूडवोकुपथार
थांगस्तपनेधृतादरः ॥ ११ ॥ क्वचित्तदालिपनदानपंडिताकमप्यहीकारमगात्स

डतीस्मितवानर २
स्थाने १

नै.उ.

॥३७॥

37

गान्नं१ गौरवं१

रस्कृतो ॥ अलंभितुंगासनसंनिवेशनाद्दृशूपनिर्माणविदग्धयादृशः ॥१२॥ सु
रवानिमुक्तामणितोरणाह्नदामरीचिभिः भिःपांथविलासमाश्रितैः ॥ पुरस्यतस्या
खिलवेश्मनामपिप्रमोदहासच्छुरिताविरेजिरे ॥१३॥ पथामनीयंततथाधिवा
समम्मधुव्रतानामपिदत्तविभ्रमाः ॥ वितानतामातपशिश्रमासेदापटाच्छदा निर्भवान्तं४
कालिकपुष्पजाः स्रजः ॥१४॥ बभुःप्रजाः कंचुकिनाविभूषणैर्विचित्रचित्रै
स्नपितालिखोगृहाः ॥ बभूवयस्मिन्मणिकुट्टिमेः पुरेवपुःस्वमूर्धापारव ॥३८॥
र्तितोपमं ॥१५॥ तदानिमस्वानतमोघनेंघनेंननादतस्मिन्निवरांतनंनतो ॥

कांस्यतालादिकं घनं१

सधिज्ञाशि वंराबाद्यानि१ मुरजादिवाद्यैः१

अवाप्य सद्भिः शुभविराणि राणितां ममानमानं हृमियत्नयाध्वनीनमतिस्म चानु
ते ॥ १६ ॥ विपंचिराच्छादि नवेणुभिर्न तिरश्रणीतगीतैर्नचनतेपि तत्स्वरैः ॥ न ते कुडु — सहर्ष२
केन नमो पि ढक्कया न मर्दलैः सापि न ते पि ढक्कया ॥ १७ ॥ विचित्रवादित्रनिनादमू
र्छितः सुदूरचारी जनतामुखारवः ॥ ममौन कर्णेषु दिगंतदंतिनां पयोधि
पूरप्रतिनादमेदुरः ॥ १८ ॥ उदस्य कुंभीर्नवपूगनकुंभजाश्चतुष्कचारु तिविवे
दिकोदरे ॥ यथाकुलाचारमथावसिंचनीपुरंध्रिवर्गः स्नपयांबभूव तां ॥ १९ ॥
विजित्य रास्यारिववारिकोशितामवाप्य तामस्तकुचयोर्द्वयेन ताः ॥ शिखामवाप्सुः — वहंति स्म१

बाहि१

सहकारशुगा खिनस्त्रपाभरम्लानिमिवाननैर्मुखैः ॥२०॥ असोमुकुंजीतजलाभ्र
बिंबनांकमाद्दुकूलेन सितांशुनोज्ज्वला ॥ हृयस्यवर्षाभरदांतदातनीसमनाभृतां
साधुववधसंध्यया ॥ २१ ॥ विरेजिरेनखक्षुसत्करा: क्रिया: क्षपाीमलं निर्मलवा
रविप्रुषी ॥ तमः सुहृच्चामरनिर्जयार्जिता: सितावृमंत: खलु कीर्तिमुक्तिका:
॥२२॥ मृदीयसांस्नानजलस्यवासमसाभ्रमार्जुनिनांधिकं सुज्वलीकृता ॥ अंद आधिक२
स्त्रमप्त्राजनसाभूमभूगाणनात्प्रकाग्रारोचि: प्रातिबिंबेहेमजा ॥२३॥ न दांतदृगस्या वि राम
भार्तिविभ्रमं विलेपनामोदमुचः स्फुरद्द्वचः ॥ हरस्फुटत्कौचनकेतकीदलानसु

शोभत२ मेव२

उपवयवर अलंकरणं २

वर्णिमभ्यस्यति सोरमेयदि ॥ २४ ॥ अवापि तायाः श्रुतिवेदिभ्रांतरैकलासुतस्याः
सकलासु पंडिताः ॥ क्षणेन सख्याश्चिरशिक्षिताः क्षणात्स्फुटं प्रतिप्रतीकं प्रतिकर्म नि
चक्षुः ३ र्ममुः ॥ २५ ॥ विनापि भूषामवधिः श्रियामियं व्यभूषि विज्ञाभिरदर्शि चाधिकं ॥
आधिक्य ४ न भूषयैषाधिककान्तिरिति किंतु सा नयेति कस्यास्तु विचारचातुरी ॥ २६ ॥ विधाय
बंधूकपयोजपूजने कृतां विधोर्गंधफलीबलिश्रियं ॥ निनिंदलब्धाधरलो
चनोचनं मनः शिलाचित्रकमेत्यनन्तसुखी ॥ २७ ॥ महीमघोनां मदनांधुतातत
मीतमःपटारंभणतंतुसंततिः ॥ अबंधितन्मूर्द्धजपाशमंजरी कयापि धूपस्र

३ गंधफल्या चंपककलिकया कृत्वा वलिः पूजा तन्नौनि तोष्ठियं निनिंद ३

॥२९॥ हधूमकोमला ॥ २८ ॥ पुनःपुनः काचनं कुर्वती कचच्छटाधिपा धूपजधूम
39 संयमं ॥ मखीस्मितैस्ताकिंततान्निजभ्रमाबबंधतन्मूर्धजचामरं चिरात् ॥ २९
वलस्य कृष्टे बहुलेन भातिया कलिंदकन्याघनभंगभंगुरा ॥ तदापि तैस्तीक्
ष्णस्य कुड्मलैर्जहास नतस्याः कुटिला कचच्छटा ॥ ३० ॥ धृते तया हाटकपाद
कालिके बभूव केकेश्वाम्बुदा विद्युदिव सा ॥ मुखेंदुसंबंधवशात्सुधाजुषः स्थित
त्वमूहेनियतं तदा पुषः ॥ ३१ ॥ ललाटिकासीमनि चूर्णकुंतलावभुः स्फुटं ॥२९॥
भीमनरेंद्रजन्मनः ॥ मनःशिलाचित्रकदीपसंभवा भ्रमीभृतः कज्जलधूम

वल्लुयः॥ ३२॥ अपांगमालिंग्य तदीयमुच्चकैरदीपि रेखाजनितांजनेनया॥ अपा
तिस्त्त्वंतदद्वितीययावयःश्रियावर्द्धयितुंविलोचने॥ ३३॥ अनंगलीलाभिरपांग
धाविनः कनीनिकानीलमणेः पुनः पुनः॥ तमिश्रवंशप्रभवेणरश्मिनास्वपह्नुतिः सा
किमरंनिनांजनैः॥ ३४॥ असेविषातांसुषमांविदर्भजा हृद्याववाप्यांजनरेखया
न्वयं॥ भुजद्वयज्याकिणपह्नुतिस्पृशोः स्मरेणवाणीकृतयोः पयोजयोः॥ ३५॥ दृतं
क्षितत्कालतुलागमानखंनिरवापकृत्स्नस्यमृगस्यचक्षुषी॥ विधिर्यदुद्धर्तुमियेष
नत्वयोरदूनवर्त्तिक्षततास्मभ्रांसति॥ ३६॥ विलोचनाभ्यामतिमात्रपीडितेवतंसनी

नै० उ०
॥ ४० ॥
८०

लांबुरुहद्वयी खलु ॥ तयोः प्रतिद्वंद्विधियाधिरोपयीं बभूवतुर्भीमसुताश्रुती
ततः ॥ ३७ ॥ धृतेन वतंसोत्पलयुग्ममेतया व्यराजदस्यां पतिते दृशाविव ॥ मनोभु
वोध्वंगमितस्य पश्यतः स्थितिं लगित्वा रसिकस्य कस्य चित् ॥ ३८ ॥ विदर्भपुत्री
श्रवणावतंसिकामणी महःश्यापपलाशाङ्कुले ॥ उदीतनेत्रोत्पलवाणसंभृते
र्नलं परीक्ष्यमपेक्षत स्मरः ॥ ३९ ॥ अनावरत्नथ्यमृषाविचारणां तदाननं कर्ण
लतायुगेन किं ॥ बबंधाजित्वा मणिकुंडले विधूच्छिवं न बुद्ध्या कथितावसूपको । राम ॥ ४० ॥
॥ ४० ॥ अवाधिनेमीपरिधाप्यकुंडले वयस्यया भ्यामभितः समन्वयः ॥ त्व

दाननेंदोः प्रियकामजन्मनिश्रयत्स्वयं दोरुधुंरीधुरंधुरं ॥४१॥ निवेशितं यावकरागदी
मपेरगात्तदीयाधरसीम्नि सिक्थकं ॥ रराज तत्रैव निवस्तुमुत्सुकैर्मधूनि निर्धूय सु
धासधर्मिणि ॥४२॥ स्वरेण वीणेत्यविशेषणं पुनास्फुरत्तदीया खलु कंठकंदली।
अवाप्य तंत्रीरथ सप्तमुक्तिकां स राज राजत्परिवादिनी स्फुटं ॥४३॥ उपास्यमानावि
वक्षि स्मितैंर्ततोमृडत्वमग्रोढमृणालकोमलया ॥ विरेजतुर्मांगलिकेन संगतौ भुजौ
सुदत्यावलयेन कंबुनः ॥४४॥ पदक्ष्येस्यानवयावरं जनाजनेस्तदानीमुदनीयत
पिता ॥ चिरायपद्मोपरिरभ्यजाग्रती निशीव विभ्रीष्यनवाराधिद्युतिः ॥४५॥ कु

नै॰ ३ तापराधःसुतनोरनंतरंविचिंत्यकांतेनसमंसमागमं॥ स्फुटंसिसेवेकुसुमेषुपा
॥४१॥ वकःसरागविद्धश्चरणेनयावकः॥४६॥स्वयंतदंगेषुगतेषुचारुतांपरस्परेणेव
विभूषितेषुच॥ किंनूचिरेलंकरणानितानितद्वृथैवतेषांकरणंबभूवयत॥४७
क्रमाधिकामुत्तरमुत्तरांश्रियंपुपोषयांभूषणचुंबनेरियं॥पुरःपुरस्तस्तुषिरा
मणीयकेतयावबाधेवधिबुद्धिधीरतिः॥४८॥मणीसमाभोमुकुरस्यमंड
लिबभौनिजास्यप्रतिबिंबदर्शिनी॥विधोरद्वयंस्वमुखंविधायसानिरूपयंतीववि ॥४९॥

द्विषमेत्रयोः ॥४९॥ जितस्त्वदास्येन कलानिधिर्दधे ह्रियंऽधीमासिकमाय
कायतां ॥ तथापि जिग्येषु गपत्सखीयुगप्रदर्शितादर्शे बहूनां विष्णुना ॥५०
किमालिपुग्मार्पितदर्पणद्वये न दास्यमेकं बकुचास्यदंबुजं ॥ हिमेषु निर्वायु
निश्वासमाद्रित्रिस्त्वदीयसालोक्यमितं व्यलोकयतां ॥५१॥ पलोभ्यदामेतितिमि
लच्छिलीमुखैर्वृत्ताविभूषामणिरश्मिकार्मुकैः ॥ ऽलसिलसैर्ध्वत्तुषामसौ
नदारतीश्वासवस्त्वनयाभिरासिता ॥५२॥ विशेषतीर्थैरिवजह्नुनंदनागुणै

नै॰ उ॰ रिवाजानिकुरागभूमिता ॥ जगाममभ्रागैयेरिवनीतिरुज्वलैर्विभूषणैस्तस्तुष
॥४२॥ मामहर्धतां ॥५३॥ नलात्स्ववेसस्समानामुमानतां नृपप्रियाभीममहोत्सवा
४२ गताः ॥ मदंघ्रिलाक्षामदधंतमंगलं शिरःसुसिंदूरमिवप्रियायुषे ॥५४॥ अ
मोघभावेनसमाप्तितांगताः प्रसन्नगीर्वाणवराक्षरस्रजां ॥ ततः प्रणम्याधिजगा
मसाह्रियागुरुर्गुरुब्रह्मपतिव्रताशिषः ॥५५॥ नचैवतत्कालमथानुजीवि राम
भिःप्रसाधनासंजनशिल्पपारगैः ॥ निजस्यपाणिग्रहणक्षणोचिताकृता ॥४२॥

नलस्यापिविभोर्विभूषणा ॥५६॥ नृपस्यतत्राधिकृताःपुनःपुनर्विचारयि
तांबंधमवामयन्नकचाव ॥ कलापल्लीलोपनि[illegible]धिर्गरुत्मजःसयेरपाल
पिकलापिसंसदः ॥५७॥ पताविणांश्राधिमश्चालिनाधनुर्गुणेनसंयोग
जुषांमनोभुवः ॥ कचेनतस्यार्जितमार्जनश्रियासमेत्यसौभाग्यमलांन्न
कुन्तलेः ॥५८॥ अनर्घ्यरत्नोघमयेनमंडितोरराजराजामुकुटेनमूर्ध
नि ॥ वनीपकानांसहिकल्पभूरुहस्ततोविमुंचन्निवमंजुमंजरी ॥५९॥ नल
स्यभालेमणिवीरपट्टिकानितंबनलग्नःपरिधिर्विधोर्बभौ ॥ तदाश्वयांका

नै. उ.
॥ ४३ ॥
43

धिक्तूपतींगितेतदाननेमातुमशक्तिमुद्वहन् ॥ ६० ॥ बभूव भैम्याः खलु
मानसौकसंजिघांसतो धैर्यभरं मनोभुवः ॥ उपप्लुतदन्तुलाचित्रनूपिणी
धनुःसमीपेगुलिकेव संभृता ॥ ६१ ॥ अत्रुंबिपाचंदनबिंदुमंडलीनदीयव
क्त्रेण सरोजतर्जिना ॥ श्रियं श्रिता कांचनतारकासखीकृताभ्रशाकिस्पत
पांकवर्तिनी ॥ ६२ ॥ नयावदग्निभ्रममेत्युदृष्टतां नलस्य भैमीति हरेड्डराबु
ध्याया ॥ साबिड्डारीड्डः प्रहितः किमस्य सा नवेति जालेपाठनुंलिपीमिव ॥ ६३
कपोलपालीजनिताङ्कबिंबयोः समागमाकुंडलमंडलद्वयी ॥ नलस्य तत्को

राम
॥ ४३ ॥

लमवाप चित्तभूरथस्फुरचकोरचञ्चुरुक्षचारुताम् ॥ ६४ ॥ श्रितासमक्रमं क्रमं कविप्रवंद्
माघ्रिनम्रमौलिशुक्तिमुक्तकाग्रचुंबिनी ॥ अवाप मुक्तावलिरस्य चंद्रमःश्रवत्सुधा
तुंदिलबिंदुवृंददीप्तताम् ॥ ६५ ॥ यदुद्धृतान्यखिलवासनांबुधिषु भूव यस्याज्जिष्णु
वारणेन सः ॥ पपार यः स्तानकमलार्थिनो घनानुभागु रमावसंबभाज तद्गुणः
॥ ६६ ॥ कृतार्थयन्नर्थिजनाननारतं बभूव तस्यामरभूरुहः करः ॥ तदीयभूले
निहितद्वितीयवत् श्रीवृंदघ कंकणमालवालताम् ॥ ६७ ॥ रराज दोर्मंडनमंडली
भुषोः सवज्रमाणिक्यसितारुणत्विषोः ॥ मिषेन वर्षद्दशादरमुखोन्मुखोपयोः

नै॰उ॰
॥ ५५ ॥
55

प्रतापवद्वनीजयाज्जितो ॥ ६८ ॥ घने समस्तापघनावलंबिना विभूषिएा
नो मणिकुंडलेन लः ॥ स नूपुरे स्वाम बलोकानिःफलीचकार सेवाचणाद्दर्प्प
णार्प्पणं ॥ ६९ ॥ व्यलोकि लोकेन न केवलं चलन्नमुं दातदीयाभरणार्प्पणद्यु
तिः ॥ अदर्शि विस्फारितरललोचनैः परस्परेणैव विभूषणैरपि ॥ ७० ॥ ततो
नु वाह्येयानियंत्रकं रथं पुधिक्षितारिक्षितिभृज्जयश्रियः ॥ नृपः प्रयास्तनु
रिवाधितूपवान् स जन्यपात्रामुदितः किरीटवान् ॥ ७१ ॥ विदर्भनाम्नास्त्रिवि राम
वस्य वीक्षितुं समोदयादपसरस्तमुज्वलं ॥ महाद्रुहादित्य धृतेभ्रसाधना ॥ ५५ ॥

व्यराजयन्नृराजपथान्तथाधिकं ॥७२॥ अजानती कापि विलोकनोत्सुका समी
रधूतार्द्धमपि स्तनांशुकं ॥ कुचेन तस्मै चलते करोत्पुनः पुरांगना मंगलकुंभसंभृ
तिं ॥७३॥ सखीनलं दर्शयमानयांकतो जवादुदस्तस्य करस्य कंकणो ॥ विषह्य हा
रस्त्रुटितेरनाकितैः कृतं कयापि स्मरलाजमोक्षणं ॥७४॥ लसन्नखा दर्भमुखांबु
जास्मितप्रसूनवाणी मधुपाणिपल्लवैः ॥ पियासृतस्तस्य नृपस्य जज्ञिरे प्रशस्तव
स्तानितदेवयौवतं ॥७५॥ करस्थतांबूलजिघृक्षुरेकिकाविलोकने काग्र्यविलोचनो
त्पला ॥ मुखे निचिक्षेप मुखाद्विराजता रूषेव लीलाकमलं विलासिनी ॥७६॥ कपा

नै.३.
॥४५॥
45

पिवीक्षाविमलस्फलोचनेसमाजएवोपपतेःसमीयुषः॥ घनंसविघ्नंपरिरंभसाहसे
स्तदातदालोकनमन्वभूयत॥७७॥दिदृक्षुरस्याविनिमेषवीक्षणाद्दृगणामयोग्यांदध
तीतनुश्रियं॥पदाग्रमात्रेणयदस्पृशन्महींनतावतांकेवलमप्सरोभवत्॥७८॥विभू
षणास्त्रंसनखांसनाम्पितेःकरस्महारैरपिधूननैरपि॥अमंतमंतप्रसमंपुनापरास
रवीषुसंमापयतीवसंमदं॥७९॥वतंसलीलांबुरुहेणकिंदशाविलोकमानेविमनी
बभूवतुः॥अपिस्पृशतीदर्शनसक्तचेतसांनतेनतेसुस्तुवतुर्मृगीदृशी॥८०॥काश्चिन्म ॥४५॥
र्मीयचक्षुःस्त्रस्तात्तिकुलुकिजंनासवशांकंतकांतामोग्ध्याराच्चूलमोधेनिर्त्तालितामि

वृतं भूषणानां मणीनां ॥ साहस्त्रीभिर्निमेषाद्भुतमतिरिरयं हाम्भिरालिंगितः किं
ज्योतिष्टोमादियज्ञप्रसूतफलजगती सार्वभौमक्रमेण ॥ ८१ ॥ भवन्सुद्युम्नस्त्रीनर
पतिरभूद्यस्य जननीतमुर्वश्याः प्राणनापि विजयमानस्तनुरुचा ॥ द्दगरब्धकौ
र्यंधनमदनसिंहासनमसावलंकर्मणिश्रीरुदग्रवदलंकर्तुमधुना ॥ ८२ ॥ अथार्थि
सर्वसुपर्वणोपतिप्रस्तावे तस्य धून्नः कृतपर्यस्ताजिविद्द्भेराजसुतयायुक्तं विशेष
ज्ञया ॥ अस्मिन्नामतयाहृतेसुमनसः संतोपियान्निर्जरा जाताऽमनसोनसोढ
मुचितातेषांतुसानोचिती ॥ ८३ ॥ अस्योकंठितकंठलोठवरणस्रग्गस्त्रासिसिंहेद्

नै.उ.
॥४६॥
46

स्मृतैः संवक्षः स्वयमस्फुटं न किमदः क्रूरास्त्रादपि स्फोटितं ॥ व्याहृत्योपगतेन हाश्रु
तमस्मिन्नाद्य प्रसाद्या कथं भैम्यां व्यर्थमनोरथेन चकुचाचीश्चाचीकृतास्यांबुजा ॥ ८४
माजानीत विदर्भजा मम विडुषीं कीर्तिमुदः श्रेयसीं श्रेयं भ कम चीकरन्मघवताऽन
खं द्वितीयां श्रुती ॥ कः श्लाघ्यास्तवयो चकार चरिते काव्यं स नः कथ्यतामेतस्याः स्फुक
रिष्यते रसधुनी पात्रे चरित्रे न कः ॥ ८५ ॥ वैदर्भी बिकजन्मानिर्मित तपः श्रिल्पेन दे
हश्रिया नेत्राभ्यां स्वदते युवा यमवनीवासः प्रसूनायुधः ॥ गीर्वाणालयमा
वेनोम मस्कृतप्राग्भारडः प्रापयायो गंभीमजयानुभूय भजतामद्वैतमद्या

एम
॥४६॥

त्विषां ॥ ८६ ॥ स्त्रीपुंसव्यतिसंजनं जनयतः मत्तुः प्रजानामभूदभ्यासः परि
पाकिमः किमनयोर्दांपत्यसंपत्तये ॥ आसंसारपुरंध्रिपूरुषमिथः प्रेमार्प
णक्रीडयाप्येतद्दंपतिगाढरागरचनात्स्याक्कापि चेतोभुवः ॥ ८७ ॥ नाभिर्हद्य
न त एष यान्यपथि महाज्येष्ठीमहे मन्महे यद्दृग्मिः पुरुषोत्तमः परिचितः प्रागमे
व मं चन्द्रतः ॥ सास्त्री राट्पतयोर्भुग्मिः क्षितिसिते स्यादस्य हंसामनैसस्त्रेमा
घमधातिधातियमुनागंगौघयोगेयया ॥ ८८ ॥ वैदर्भी विपुलानुरागकलना

त्सौभाग्यमत्राखिलसौणीचक्रुर्धावक्रतोनिजगदेत इत्तत्तकमेः ॥ किंवास्मा
कमरेस्म्रनूसुभगतासंभूतयेलयकंदेवेनावरणप्रसादितशचीविश्राणिताश्री
श्रुतिः ॥८९॥ आसुत्रामममपासमानान्यखभुजांभैम्येवराजव्रजेताहर्थ्यागमना
नुरोधपरयामुक्तार्जिलज्जामृजा ॥ आत्मानंत्रिदशप्रसादफलतांपत्ये
विधायानया ङ्रोषापद्यश्रःकथानवसरःसुष्टुःसुगाणमपि ॥९०॥ इत्था
लपुरन्तुप्रतीकनिलयालंकारसाराश्रियाहृकुर्वन्नुरणमवर्णीयकममूराली ॥४७॥

क्यपोरास्त्रियः॥ सानंदाकुरुविंदसुंदरकरस्यानंदनं स्पंदनं तसाध्यास्पयतः
श्रुतक्रतुहरिः क्रीडाद्रिमिंदोरिव॥ ९२॥॥ श्रीहर्षंकविराजराजिमुकुटालंका
रहीरःसुतंश्रीहीरःसुषुवेजितेंद्रियचयंमामल्लदेवीचयं॥ यातःपंचदशःकृ
शेतरसस्वादाविहायंमहाकाव्येतस्यकृतौनलीयचरितेसर्गोनिसर्गोज्ज्वलः
१२॥ ॥वराविभूषणोनाम॥ १५॥ श्री॥ छ॥॥ततःप्रतस्थेसरथैरथोरथीमहा
नृविदर्भाधिपतेर्धरापतिः॥ पुरोधसंगौतममात्मवित्तमंद्विधापुरस्कृत्यगृहीत
मंगलः॥ १॥ स्वभूषणांशुप्रतिबिंबितैःस्फुटंमृशावदातैःस्वानिवासिनिर्गु

नै.उ.
॥४८॥
48

णैः॥ मृगेक्षणानां समुपासिचामरैर्विधूयमानैः स विधुप्रभैः प्रभुः॥२॥ परार्ध्य
वेषाभरणैः पुरःसरैः समं जिहानेन सधावनीभुजि॥ दधे सुनासीरपदाप्तिधीप
तां सहद्भिमात्राद्यदि कश्चनेश्वरः॥३॥ नलस्य नासीरसहं जनो महीभुजां किरीटर
त्नैः पुनरुक्तदीपया॥ अदीपि रात्रौ वरयात्रयातया यात्र मूररजोभिश्च संपदा॥४॥ वि
दर्भराजः क्षितिपाननु क्षणं क्षणं सणासन्नतरत्वसत्वरः॥ द्विदिश्यहूतान्पथिया नग्निस्त्र४
न्यथोन्नतं स्वमूरमुष्योपपचिकायतब्धयः॥५॥ हरिद्विपदीपिभिरंशुकैर्नभो नभस्व ॥४८॥
दाध्मापनपीनितैरभूत॥ नरस्वदम्बध्वजिनीध्वजैर्वनं विचित्रचीनांबरवाहि

वेल्लितं ॥ ६ ॥ शृणु वाञ्छयन्तीं निजतोरणस्रजां गजालिकर्णानिलखेलयाततः ॥ ददृ
शुर्दूतीमिव भीमजन्मनः सततप्रतीहारमहीमहीपतिः ॥ ७ ॥ क्लृप्ते दले स्तंभयुग
स्पर्शनयोऽस्वकान्तिवं डातकमंडिता स्मृसा ॥ प्रियासखीवास्य मनःस्थितिस्फुरन्नू
सुखागदश्लिष्टनूर्यनि स्वना ॥ ८ ॥ विनेसमेर्लब्धपमीति दांतयोः परस्परस्मादन
वाप्तवैभ्रासः ॥ अजायतक्षारिनरेंद्रसेनयोः समागमः स्फारमुखारगोह्नमः ॥ ९
निर्द्दिबूयबंधूनितइ सुंदरीरिविंदमेनगतांधिपधैकृताईणं ॥ विनीतमाकार तएव
पङ्कतांगतंतमेक्षिप्तमुदाविदर्भराट् ॥ १० ॥ अथायमुत्थाय विसार्य दोर्युगं

कारन्न मिश्रकु

कारसीमामनवावच्चीवन्यूर

आलिंगन १ शुभश्रवण कीर्त्ति नायक २ योग्य १

ने.उ. सुदाप्रतीयिषत मात्मजन्मनः॥ सुरस्त्रवंसाइव पात्रमागतंभृतात्प्रतोवीच्चग ५२

॥४२॥ तिःसरित्पतिः॥११॥ यथायवस्मेपुरुषोत्तमायतांसमाधुलक्ष्मीबकुवाहिनीश्व

49 रः॥शिवामथस्वस्यशिवायनंदनांददेपतिःसर्वविदेमहीभृतां॥१२॥ असिस्व

दध्यन्मधुपर्कमार्पितंसतध्येधात्रकंमुदर्कदर्शिने॥ यदेषपास्यन्मधुभीमजा ५४

धरंमिषेणपुण्याहविधिंतदाकृत॥१३॥ वरस्यपाणिःपरघातकौतुकीवधूक

रःपंकजकांतितस्करः॥सुराज्ञितोतत्रविदर्भमंडलेततोगानुबहोक्किमुकर्कशौः ॥४२॥

कुशोः॥१४॥ विदर्भजायाःकरवारिजेनयन्नलस्यपाणेरुपारिस्थितंकिल॥

वरवधूकरौ २

कौतुकविलोकनार्थं निकटास्थिताभिः १

स्वचनो १ विपरीतरतेस्त्र १ ईविद्रुसिती १

विशोकाय सूत्रं पुरुषायितस्य तन्त्रं विधेयतोऽस्मा अर्पितदात दालिन्निः ॥ १५ ॥ सखायदस्मै भीमाय १
किलनीमसंज्ञयासयक्षसखाधिगतं ददौ भवः ॥ ददे तेन दृषद्भ्व सुरः सुनोचितं नला महेश्वर २२
यचिंतामणिदाम कामदं ॥ १६ ॥ बहोई रापस्य रायव स्तुनाश्चितस्य दातुं भाति
बिंबकेतवात ॥ बभ्रोतरामतरवस्थितं दधद्यदर्थमभ्यर्थितदेयमर्थिने ॥ युग
र्मी ॥ १७ ॥ असिंभवान्याः स्वतकामरासु रेमदायभीमः स्मरदातिमासुरी ॥ ददे
हितस्मै धवनामधारिणे सखाप्रसुसंभोगनिमग्नयानया ॥ १८ ॥ अधात्रियः श्री
क्रम हिषासुरद्विषा त्रपाणामस्मै तमदत्त कूकुंदः ॥ अहागयितस्याहधवाह

वारुणो निनीकरस्य हा हा मसिपुत्रकामापि ॥ २१ ॥ यदंगभूमीं बिभ्रतुः स्वयो
षितामुनोजपत्रावालिनेत्रकज्जले ॥ रणस्थलस्थंडिलशायितांव्रते गृही
तदीक्षैरिव दक्षिणीकृते ॥ २२ ॥ पुरैव तस्मिन् समदेशि नस्तुमाग्निकेनपः सो
ढ दनाटनाग्निना ॥ नलाय विश्राणयति स्म तं रथं न्रपः सुलंध्यादि समुद्र
कोपंथी ॥ २३ ॥ प्रसूनवत्तानलकूबरान्वयप्रकाशितास्यापि महारथस्य ये
तु ॥ कुबेरदृष्टांतबलेन पुष्पकप्रकल्पिते तस्य ततोनुमीयते ॥ २४ ॥ महेंद्रमु
च्चैःश्रवसा प्रतार्य यन्निजेन नपत्या हृतसिंधुराम्बिनी ॥ सनहृदे स्मे हयेरत्न

प्रेषितः २

मपितं पुरास्य बहुविरूपेण नबंधुतां ॥२५॥ जगादकारी कृतदूरदृक्कथं स्तथास्य यु
ग्मायुदं देमुदं नयः ॥ ददर्दिदृक्षादरदा सततां पथान्तयेनत्पाभ्युलकंठनालतां ॥२६
दिवस्यतेरादरदाद्विनादरादृढोक्ति पक्तं प्रतिविध्वकर्मणां ॥ तमेकमाणिक्यमयं सो
होन्नतं पनम्रहृद्याहितवामलेन मः ॥२७॥ नलेन तांबूलविलासिलोऽजिते ऽमुद्र
युः पूगकलोभृतो नवां ॥ इति व्यवेस्वमयूखमंडलात्तुदंचइश्वारुणचारुणथस्पथे
॥२८॥ मयेनमीमं अगवैतमर्चितान्न पोपिपूजाप्रभुनामिनियाकुतां ॥ महेन्द्रमु
विसैनेषधायतीं हरिन्मणीभे जनभाजनं महेन्द्रः ॥२९॥ छदेसदेवस्य महायेराल

नै० ३०

५१

चै १

तांनैकक्रिनां सर्प्पविषौघं विसर्प्पति ॥ नेनेलिकंठ त्वमधास्य दृष्टे मैत्सकालः बभ्रतुः स्त्वयो
स्यत ॥ ३० ॥ विराध्यद्रुवासिसमस्त्वलाहिवः स्वजं त्यजनस्यां किंमिंदसिंधु राभूते गृहे
समदह्लोत्सदायमत्रमातैगतयेवबधुकि ॥ ३१ ॥ मदान्मदग्रेमवतोथवे नपः सो
गंदैतोविंयात जीवत ॥ इति स्मयोदिक्कारिणः स्वकर्णयोर्विनोहवर्णस्त्रं मुद
गतैः ॥ ३२ ॥ अथत्वंबीजैर्निजकीर्तियैरदोद्विषामकीर्त्येखलुदानविभुषः ॥ पाप
श्रमिः कुंभकुचौघिरः श्रियंमुदेमदस्विद्वतोमुपास्त्वयः ॥ ३३ ॥ नतेनवाहेषुविमे
लीकृतेषु संख्यानुभवेभवत्सम ॥ नभ्रातकुंभेषुनमत्तकुंभिषु [illegible] त्वमेवबोनकेन
नरत्निगाशासु ॥ ३४ ॥ करग्रहेवाम्यमधत्तयस्त्वयोः प्रसाद्यमेम्यांतुवदक्षि ॥ ५१ ॥

कुतिध्यानादिनासंतोष्य १

आनुकूल्यं गीतः १ उल्लेखनादिसंस्कारपूर्वं सप्तैव प्रगन्नि छाप्प १

स्वस्थाना ८३

णीकृतः॥ कृतः पुरस्कृत्य धृतोनलेन सः प्रदक्षिणस्तन्मणमाशुशुक्षणिः॥३५

स्त्रिराल मङ्गमेव भवेतिमंत्रवाग्गनेनू दाङ्गास्य किमाशुतीकृया॥ शिलाचुलेस्त्र

रणयानृणामपिस्थिते स्तनांचालिविडोनसापिसा॥३६॥ प्रियांशुकग्रेथिनि

बद्धवाससंतदापुरोधाविदधद्विदर्भजी॥ जगादविश्विद्यपदैप्रयास्यतोनलाद

विश्वासमिवेषविश्वविति॥३७॥ ध्रुवावलोकायतदृन्मुखभ्रुवानादिभुयपत्याविं

दधोविदर्भजा॥ किमस्यनस्यादणिमाक्षिमाक्षिकस्तथापित थ्योमहिमागमा

दितः॥३८॥ धवेनसादाङ्गविधूरुंधतीमतीमिमांपश्युपगतामिवाणुती॥कु

वरतग स्त्र्व१ म्भिर कर्णावतंससा ध्रयं ४

ने० ऊ० ॥५२॥ तस्य पूर्वं हृदि भूपतेः कृते तूर्णीकृत कृतस्वर्गपतेर्जनादिति ॥ ३९ ॥ प्रसह्य नतान्तकर

पल्लव स्थिते रुद्धछावि व्योमविहारिभिः पथि ॥ मुखेमराणामनलेरदाववेलरेभा

52 जिलाजैरनयोश्मिते द्युतिः ॥ ४० ॥ तयाप्रतिष्ठाद्भुतिधूमपद्धतिर्गताकपोलेम्ब

गन्धाभिशोभितां ॥ ययोर्दृश्योरंजनतां श्रुतोभ्रितान्तमाललीलामलिकेलका

यितां ॥ ४१ ॥ अपहृतः स्वेदभरः करे तयोस्त्रपानुषोर्दीनजलैर्मिन्मुहुः ॥ दृ

शोरपि प्रस्नुतमश्रु सात्विकं घनैः समाधीमत धूमलंघनैः ॥ ४२ ॥ अवर्तत स्त

नवि जिलरीतयोः श्रुतिक्रियालंभपरंपरात्वरा ॥ नेकंपसंपन्निमलुंपदग्रतः स्थि ॥५२॥

साद्रे: २ लज्जावन्तो: ३ नीरवा रसंवर्धत्रा मुवन्नसमं

चलेसांद्रे धूमाक्रमणो रुल्लासक्च्यीयनः पहन्नि स्यर्थ २

संवर्द्धितः १ देवंयः २ आसुः २ कंटककलिकाशोभितां २

तो पिबन्नद्भिः समिधा समेधितः ॥४३॥ बहूनि भीमस्य वसूनि दाक्षिणी श्रयच्छतः
सलमयेक्षत लक्ष्मणो ॥ जनेषु रोमोच्चमितेषु मिश्रतां ययुस्तपोः कुटकेकुञ्ज्वल
श्रियः ॥४४॥ दमस्वसुः पाणिमुपागृहीतः पुरोधसा संविदधे तरां विधिः ॥ म
हौर्बिलेवांगिरसेन सांगता पुलोमजामुद्वहतः तेशुक्रतोः ॥४५॥ सकौतुका
गारमगात्तुरांधिराङ्गः सहस्वहेसांधीकृतमीक्षितुं ततः ॥ अथात्सहस्वाक्षतनु
त्रमित्रतामधिष्ठितं पञ्चखड्गजिह्वनां मुना ॥४६॥ तथाश्वानापानिरवृष्टोछु
नोक्रियान सम्यगालोकपरस्परक्रिया ॥ विमुक्तसंभोगमभूयायिसस्पृहं वरे

वृहस्पतिजेवः १

सहसाक्षस्य तनुत्रेकवचं तत् स्वामित्रतां ३

गृहे २ अन्योन्यं चेष्टादिव्यापारोपि १ वभार ३ निःशोषितां २

अतितरांचकारयामास २ पुष्करसर्वतोमुखं ४ वरपक्षीयलोकेसह १ अन्यान्नराजलोकान् २

नै. उ. णावध्यौंषधयथाविहिच्यहृ ॥४७॥ कटाक्षणाज्जग्मुर्जनैर्निजंमज्ञाः कश्चित्सरी
॥५३॥ हासमचीकरत्तरीं ॥ धरापसरोत्रिर्वरयात्रयागतानभोजयज्ञोजकुलीकुरः
53 कश्चित् ॥४८॥ सकंचिद्दूवेरवयंतुतिमनोपहारमत्रागरुचेर्यथोचितं ॥ पि
पासतःकाश्चनसर्वतोमुखंतत्वौष्पयंतामपिकाममोदनं ॥४९॥ मुखेनतै
त्रोपविश्वात्वसावितिप्रयाच्यमृष्टपानुमतिंस्वलाहुसत्तः ॥ वरागभागःस्वमुखंम
तोमुनासहिस्फुटंयेनकिलोपवित्रयते ॥५०॥ युवामिमेमेस्त्रितमद्भुतीरिणे एम
गलतथोक्ताविजगुच्छमेकिकाः ॥ नभास्पदस्त्कगलोवदन्नितिन्यधत्तजन्यसा ॥५३॥

ततः पराभूषत ॥ ५१ ॥ नलाय बालव्यजनं विधुन्वती दमस्य दासस्य विभृतं प
र्पितात ॥ अहासि लोकैः सरटास्यटोज्झिनीमियेन जंघायति लैर्धियि हंसः ॥ ५२ ॥
पुरः स्खलांगूलमदात्स्वलाहृषीमुपाविशान्तत्र स जुर्वरद्विजः ॥ पुनस्तेमुत्था
प्य निजामुनेर्वदाह सत्त्व पश्चान्नतपुच्छतस्तदा ॥ ५३ ॥ स यं कथा निर्वरपक्ष
मुत्पुरः स्थिरीकृता याः पदयुग्ममंतरा ॥ परीणपश्चात्तानि भृतं न्यधापयेहृद
र्शचादर्शितलं हसन्नूखलः ॥ ५४ ॥ अथोपचारोच्छुरचारुलोचना विलासनि
वासितनेद्दूर्यसंपदः ॥ स्मरस्य शिल्पं वरवर्णविक्रियाविलोककैर्लोकमहास

नै० उ०
॥५४॥
54

पञ्चमुक्तः॥५५॥ नितान्तबलदृक्कस्त्वरोजमालया स्मितेनसस्मितं यनूत्खलु भूनिबा
लया॥ तयातदीयेहृदयेनिखायत ध्यधीयन्नासंमुखलक्ष्यवेधिता॥५६॥ कृ
तंयदन्यूलकरणोचितेत्पजादिहस्तुचस्तुपदवारिवाकया॥ हृदस्तदीद्यस्यत
हेवकामुकेज्जगारवार्तामखिद्योखलांखलु॥५७॥ जलंददेस्याःकलितानु
तेमुखंव्यवस्यतासाहसिकेनजीवितुं॥ पदेपतद्वाराज्ञिमंदयाणिना प्रतीक्षितो
न्यक्षणवंचनक्षणः॥५८॥ युवानमालोक्यविदग्धशीलयास्वपाणिपाथो
रुहनालनिर्मितः॥ अथापिसख्यापरिधिःकलानिधेोदधावहोतंप्रतिगा

राम
॥५४॥

नैनलक्ष्य युवानं जाति

नस्या आतिस्तस्या लग्नके प्रातिविद्याद्युयिकं बितिमग्ना हस्तालवात्रू ण

कामी १

हृदिदत्तासिर २

स्थितं ३

ढबंधतां ॥ ५९ ॥ ननन्नवः स्वच्छनखांतुबिंबनच्छलेन कोपि स्फुरदंकपकंटकैः ॥ प
पोददत्याश्चरणेनृशास्यः स्मरस्याबाणैः शरणेमविक्षत ॥ ६० ॥ मुखेपदस्म
पिविन्नुज्यमुपस्तुवाक्प्रियंयदालब्ध्यनतास्यमास्मिते ॥ अवादिवायन्मइगमहदेन्तु
वातदेवजयाहतदाप्तिलग्नके ॥ ६१ ॥ विलोक्यपूर्वामाव्यजनीविधुन्वतीमांस
मत्वेनभृशंप्रससिस्विदे ॥ उदस्तकंठेनमरषोष्मनाटनाविजित्यलज्जांहृदयेशतोत
दाननी ॥ ६२ ॥ सतेनुकुचस्पृष्टकचेष्टदोर्लताचलद्दलाग्रव्यजनानिलाकुलः ॥ अ
वापभानास्मलजालभ्रंरवलानिबहूनीदोरुवविष्वमंपुवा ॥ ६३ ॥ अवछयाकापि

आत्मसात्विक भावेन ३

कुरु २

सात्विकस्वेदप्राप्तः ३

परंपरा १

उद्भीकृतमुखेन ३

नै॰उ॰

॥५५॥

55

पि२

कटाक्षणस्यसातथैवभंगीवचनस्यकाचन॥ पयोधुवभ्यामनुनाप्यनेमिथःकु
श्रोपिदूतस्यनश्रोशितःश्रमः॥ ६४॥ पयोनकौसुणमास्यमेलितंजलस्यगं
डूषमुदीतसंमदः॥ चुचुंबतत्रप्रातबिंबितंमुखंपुरःस्फुरंत्याःस्मरकार्मुक
स्तुवः॥ ६५॥ हरिन्मणेर्मज्जनभाजनेर्पितेगताःप्रकोपंकिलकंवालयात्रि
काः॥ भृतंनशाकैःप्रवितीर्णमास्तिवास्त्विषेदमेवंहरितेतिबोधिताः॥ ६६॥ राम
भुवंविनीतःस्मितशर्ववाकूपवाकिमप्यपृच्छन्नविलोक्यसखीं॥ स्थितोधु ५५

पा॰ वरपक्षीयाः रानानः २

रस्फाटिककुड्मिकमेवधूनितदंष्ट्रियुग्मावभिमच्छ्यबहुहुंकृं ॥ ६७ ॥ अमील
सद्वाष्पमरवंडिताखिलविपुलकमस्योन्यममुक्तमादवे ॥ रमोत्तरंगीरमपा
वरांसमादृमुंजतोमोदनमोदनेजनाः ॥ ६८ ॥ वयोवृद्धास्तोकावकस्वरस्तनोत्तिर
स्त्रिरश्रुंबतिसुंदरेदृशा ॥ स्वयंकिलभ्रस्तमुरस्थमंबरंगुरुस्तह्रीणनरापराद
दि ॥ ६९ ॥ पदादिहेतुःसुरभिःसमुद्भवेपदाज्यंसुरभिश्रवंततः ॥ वक्षोभिरिरक्षः
प्रवितीर्यपायसंतदोघकुल्यातटसंकेतंकृतं ॥ ७० ॥ यदप्यपीतावसुधालयैःसुधा
तदप्यदस्वादनतोनुमीयते ॥ अपिकृतत्षर्बुधदगधगोंधिनेसाहोपदस्मेदधत्त

नै॰उ॰
॥५६॥
56

सुधांधमः॥७१॥अबोधिनोत्हीनिमृतंमदिंगितंप्रतीत्यबानाहतवत्यसा
विति॥लुनातियूनःस्माधियीकिपङ्कतानिवृत्यबाकादरदशानेषुणा॥७२॥
नराजिकाराहमभोजितत्रकेमुखेनसीत्कारकृतादथद्दाघि॥धुतोत्तमो
मेःकटुमावपाटवादकाउकडूयितमूर्धताम्भिः॥७३॥वियोगिदाहा
मकहूनेवलिषस्तुषारभानोरिवखंडमाहतुं॥स्मितंमृडशागथदाहदापि
ततवलेःसुहस्नूर्वमिवाहितस्ततः॥७४॥नबोयुवाभोनिजभावगोपिनाभू
भूमिभुजाविहितभ्रमिक्रमं॥दृशोविधत्तस्मयहठयाकिलातिगायमन्यो ॥५६॥

न्यमुखे पुनः पुनः ॥ ७५ ॥ व्यधुस्तमांते मृगमांससाधितं रसादतस्त्वामहृतेम
नं मनः ॥ निशाधवोत्संगकुरंगजेरदः पदे समपी पूषजलैः किमत्राप ॥ ७६ ॥ प
रस्पराकूतजडूत्सहत्ययोरनंगमाराङ्गमपि क्षणं प्रति ॥ निमेषणेनैव किया चि
रायुषा जनेषु यूनो रूपादि निर्णयः ॥ ७७ ॥ अहर्निशावेति रताय पृच्छति क्रमा
त्कृशी तावदकराप्यर्णनाद्दिटे ॥ ह्रिया विदग्धा किल तं निषेधिनी न्यधत्त संध्यास
हस्रोधरे गुलीं ॥ ७८ ॥ क्रमेण कूरं स्तृशांतोष्मणः पदीक्षिता चक्षुषीतां च तत्तरेणवीक्षि
ता ॥ दधौ विदग्धा स्मलितैस्थरेः गुली मनोभितीचिंतनविस्मिता किल ॥ ७९ ॥ कि

नै. उ.
॥५७॥
57

यत्पजन्नोदग्रमानपन्नकिमत्कारस्य पग्रङ्ग तातायतेनयी॥ अहंक्रिमेष्यामिक्रि
मिष्यसीतिसाव्यघ्नतनस्त्रंकिललज्जयाननो॥७८॥ यथामिषेजग्मुरनामिषव्यमं
निरामिषेचामिषमोहमूहिरे॥ तथाविदग्धैः परिकर्मनिर्मितं विचित्रमेतत्त्या
हास्यभोजिताः॥८०॥ नखेनहत्वाधरसंनिभांयुवाद्विधामृडङ्गंजनमांसफा
लिकीं ददंश्चादृतैः भृशाशांसतद्बुसंविहस्यपश्यन्पारिवेषिकाधरी॥८१॥ अनेक
संयोजनयातथाकृतेनिहत्यनिष्पिष्यचनादगर्वनागत॥ अमीकृतकालिकव
स्ककविस्मयंजनाबभुव्येजनमप्यवाहरन्॥८२॥ पिपासुरस्मीतिविबोधितामुखे

राम
॥५७॥

निरीक्ष्य बाला सुहितेन वारिणा ॥ पुनः केलिं कर्तुमनागलंतिकीहमात्सखीनां
सहसाभ्यवर्तत ॥ ऽस्तु वाससमादित्सुरमत्र गंधवंते विलोक्यते ते एव दृश्योऽनुबिंबनीं ॥ च
चकार तन्वी विनिवेशनं करं वक्त्रे व तत्र स्फुटकंटकोत्कटे ॥ ८४ ॥ प्रलेहजस्ने
हतानुबिंबनीं उत्तुंबकोपिश्रितभोजनं किलः ॥ मुहुः परिस्पृश्य करांगुलीभि
र्वेत्तमेनुरक्तैः स्वमवापि तैर्मुखं ॥ ८५ ॥ अराधियन्मीनमृगाजपत्रिजैः
पलैर्मृडस्वाडुसुगंधितैर्मनां ॥ अश्याकिलोकैः कृतएवजेमितं नतद्व संख्यातु
मपिस्मभाक्यते ॥ ८६ ॥ कृतार्थनः स्वादुभिरांगितैः पुपरासियः क्रिंचनकु

वितस्तुवा ॥ क्षिपन्मुखे भोजनलीलयांगुली पुनः प्रसंनाननयान्वकंपि सः ॥ ८७ ॥
अकारि नीहारनिमज्जनमज्जना दधूपिपत्रारुणमादरारुचिः ॥ निपाय भृंगार
कसंगि तत्रतैर्वणि र्विवारप्रतिवारमीदृशी ॥ ८८ ॥ तयाविधातर्यदकारि चामृतं
कृतं च यज्जीवनमंबु साधु न तत् ॥ इथेदमारोपि तु सर्वतोमुखं तथोचितः कंबु
मिदं पिबस्त्वया ॥ ८९ ॥ स नोजकोऽप्याशु विनयेन पाणिना स्थितोऽपि कूरे मुकुरेव
पाचते ॥ सरित्वमस्मै वितरेव मंतु मे मिथो विवादाद्ददतुः किलौदनी ॥ ९० ॥ उ
पैकि पत्रारुकुचे तिपश्चपने पयः प्रदायाहृदयं समावृतौ ॥ एवं मनोज्ञा व्यत

नडुनर्६

मिषेणच्छृंगारध्वनेःकुरङ्गी॥९१॥अमीभिराकंठममोज्झितज्झहेतुणारधा
राम्राद्दितेवद्दाकर्करा॥रूपद्विषद्वक्षपणापयःश्रुतंसुधाहृदास्यंकमिवोक्ष्य
तंदधि॥९२॥ननेदंरतेःश्रुबिरस्याविंडुभिःकरंबितंकल्पयमाजगल्लगा॥
इतस्ततस्पष्टमचोरिमापिनानिरीक्ष्यसंक्षाचलजिह्वतामृता॥९३॥दद्दा
सिमेतन्नरुचेर्यदास्यदंनपत्ररागःसितयाकृतंतया॥इतीरिणोबिंबफलंफ
लच्छलात्अदायिबिंबाधरयारुचंव्रतम्॥९४॥समंययोरिंगितवान्वयस्या
यास्तयोर्विहायोपहृतप्रतीगिनी॥अकारिनाकृतमवारिसापयाविदग्ध

सौ०उ०

॥५९॥ पारंजितमैत्रवमावाविन्॥२५॥सखीप्रतिस्माहयुवेंगितेक्षिणीक्रमेणाते

पेस्समतेनंदिसुतौ॥विलोमतव्यंजनमर्प्यितेवयावृरीकिमस्मैननितीतमाथि

59 न॥२६॥समामलिप्पैवभुजिक्किपाविधेर्दलोदलंवर्त्तुलयालयीकृतं॥अ

लंकृतंश्रीरवृटैस्तदश्नतीराज्ञपाकापितगैरिकभ्रिया॥२७॥चुचुंबनोव

लयोर्वशीपरंपुत्रोधिपारिप्रतिबिंबतांविटः॥पुनःपुनःप्रानव्यानकैतं

वाम्बकारतस्त्रुंबनेतुविताम्पापि॥२८॥घनैरमीषांपरिवाबकेजनैर्वरोर्षिवषी

पलगोलकावली॥वलहुजाभूषणरत्नरोचिषाघृतेन्द्रचापेःश्रितपां ॥५९॥

के२
पानेकरसंपूर्णोस्कवर्णं दिपानपात्रे ३

परिवेषकैः २

अपि नाः २ नृ १ आ १ =

गोतं कावली २ डसोरमा॥९९॥ क्रियद्दूरं व्यंजनमेनदर्प्यतिममौतिर्मंमवदतां पुनः पुनः॥ शंभू व्यंजनानि १
निसंख्यानुमसावढो कितैश्छलेननैषां खटिनीविभूयसी॥१००॥ विदग्धबाले
गितगुप्तिचातुरीप्रवृद्धिकोत्पाटनपाटवैर्हृदः॥ निजस्य टीकां प्रबबंधकामुकः
स्पृशाद्विराकूतशांतैस्तदोषितीं॥१॥ धृतद्युतेभोजनभाजनेपुरः स्फुरत्सुरद्धि
प्रतिबिंबिताकृतेः॥ पुवा निधायोरसिलडुकद्वयीं न स्वैर्लिलेखाथ ममर्द निर्द
यं॥२॥ क्रिनोकितैरागितरेणसास्मितां क्रियार्थवैमुख्यमितेमखीजने॥ तदाल
गनीयकुतोपिभ्रार्कीकरे ददौतस्य विहस्य पुत्रिकां॥३॥ निरीक्ष्य रम्याः परि
विश्विकाध्रुवं नमुक्तमेवेभ्निरवामतिप्रिम्निः॥ भग्नांकुवङ्किविकस्ककेवनू

गनबुगुद्धेः पत्रिः १ यौ १

नै॰

॥६०॥ पयोऽसिताब्धेर्जनपुंजराशयः ॥४॥ हृप्यकस्मकारेंगितनश्चांसिताश्चायो

पुवायियोदासितयोपताभितः ॥ ततो निराश्चाः परिभावयन्परां तपातो पराऽर

तोषिसत्तोषयैवंसः ॥५॥ पयःस्मितामंउकमंडनोवरावृदाननेंडुःपृथुल

उकस्तनी ॥ पदंरुचे सोऽन्यतनुजोऽनुजिह्मियाप्रियाबभूवोज्वलकूरहोरिणी

॥६॥ चिरंप्रवाकूलभुगतैःकृतार्थनाश्विरंसरोषंगिनयाचनिर्धुतः ॥ सृजनक

प्रक्षालनलीलयांजलीन्सविकिंचिद्धुतांबुधारया ॥७॥ नषड्विधःस्विंग राम

६०

तासिकरामुकसंघस्य १

वर्द्धमानः १

जनस्यभोजने तथा यथा यो व्रतविघ्नमोद्भवः ॥ अपारसंगारमयः स मुनि
षनृशंसरसन्तोषमधत्तसममः ॥ ८ ॥ मुखे निधापक्रमुकं नलानुगैरथो शि
पर्णालिविस्पष्टसिक्तं ॥ रमार्पितां तमुखवासनिर्मितं मया विलैः स्वपम
हासितां खिलैः ॥ ९ ॥ अमीषु तथ्या वृतत्वज्ञातपोर्वराटराटूचारुनितांत

वारयात्रिके ४३ वारुणीः ॥ स्वयंगृहाणैकमिहेत्युदीर्यतहूयंदरौशोषजिघृक्ष्वेहसनू ॥ १० ॥ स्मः ३

इति द्विक्षत्वः श्रविमिष्टभोजिनां हिनानि तेषां कृताचिन्तुसायपुः ॥ द्विरष्टसंव

दिवारात्रौ १ अदोषं १ शोषं अलीक रत्नं जातं जिघृक्षसे वेगृहीत्वा मिष्टं वेकार यात्रिकाय २

द्विवारात्प्रेष्ठो द्विरष्टेषो षोडशसंवत्सरतया सा ना नायाः रसं सुदर्यौ विरयाना सौ इष्टिजिः चुंबनादि सेवाभिः १

परी १ संतोषं १ आम्रवतां १

नै॰ उ ॥६१॥ स्मरचारुसुंदरीं श्रियं निजतुष्टिमुपेयुषां निधिः ॥११॥ उवास वैदर्भगृहेषु पंच षा

निशाः स कृत्वा गां परिणीय तां नलः ॥ अथ प्रतस्थे निषधानुवहानया रथे स २

सारथिना ३ नवार्क्षेनगद्दहीतराश्मिना ॥१२॥ प्रसूनस्रग्गेमिमामधिक्रिया प्रियाशि अधिकारः ३

(6) सुः प्रोच्चैरसाववृतिभुवन् ॥ रथे ससेनेमी स्वयमेध्यनुरुहन्नतं किल श्रियाष्य

दिमोज्जनेक्षितः ॥१३॥ स्ववालिष्यातिस्निग्धतनुः प्रियादियुम्नदायसा राम

पीडनमीकदोर्युगान्तौ ॥ इति स्मरः श्रीप्रमतिश्च कारतं वधूं चैनमांच ॥६१॥

संप्रेष्य २

विष सौर २

प्रस्थाप्य १

रेणकर्कशौ ॥१४॥ तथा किमाजन्म निजांकशाइमिमां अहित्य पुत्रीं पितरौ विरोदनुः ॥ विसृज्य तो तं द्रुहितुः पति पथा विनीत मालक्ष्म गुणी भवन्तुणी ॥१५॥
निजादनुव्रज्य समंडलावधेर्नलं निवृत्तौ चकुलाप तौ गतः ॥ न जागकल्लोल इवानिलं ततो हृता न तिर्व्यां विवृत्ते विराटराट् ॥१६॥ पितात्मनः पुण्यमनापदः क्षमाधनेमनस्कः शिरथाखिलं नलः ॥ अतः परं पुत्रिन कोपि निर्ममे सुदस्थरोषव्यसृजं निओरसौ ॥१७॥ प्रियः प्रियेकाचरणाच्चिरेण

निजगृहात्स्सति पराद्वत्तः २ प्रियस्यैक वस्कनं: आचरणात्करणात् १
मनीषितस्य

उपचचार पितृवियोगजमानसपीडासु

नै॰ उ॰ तांपितुःस्मरंतीमाचिकित्सदाधिषु ॥ तथाऽस्तु तन्मानवियोगवाडवः सति

॥ ६२ ॥ प्रियप्रेममहांबुधावपि ॥ १८ ॥ असौमहीभृत्खलु धातुमंडितस्तया निजोप

62 त्यकपेवकामपि ॥ भुवांकुरंगेक्षणदंतिचारयोर्बभार भूगोऽपिकृतंपादसेवया २९॥

तदेकतानस्य नृपस्य राक्षितुंविरोढयाभावमिवात्मनिप्रियः ॥ विहायसापत अनुराग ५

त्यमरांजिगीमजासमग्रतद्वांछितपूर्तिवृत्तिभिः ॥ २० ॥ समारमालावलि राम

तोरणींपुरंनिजांहृद्यो गगादिवलुंवितालकौ ॥ ददर्शपंपवृपामिवनैःषधः ॥ ६२ ॥

मार्ग यामथाश्रितोद्वीविकंसुन्नतैर्गृहैः ॥ २१ ॥ पुरींनिरीक्ष्यान्यमनामनामि

आश्रितो अंगीरुताउद्वीविकाध्वीरुतकंठतयाकविलोकनंयपातथा

स्वहस्ते शादिनं याममहतिरूपं हन्ते ४ नेलनं त्रापर

तिप्रियायनेम्यानिमृतं विसर्जितः ॥ पर्यौकृटास्तः सहसा निवर्तिनात दीक्ष
लेनार्घ्यपथे समागमं ॥२२॥ अथ नगरधनैरमात्यरत्नैः पथि समभिपाय
स[illegible]पपाभिरामः ॥ मधुरिवकुसुमश्रियामनाथः क्रमपि लितैरलिभिः
कुतूहलोत्कैः ॥२३॥ किमदपि कथयन्नमुत्र जातं श्रवणकुतूहलचंचले
षु तेषु ॥ किंपदपि निजदेवृहत्तमेष्यः श्रवणमर्थं समनपनूपुरां विवेश ॥२४॥
अथ पथि पथिलाजैरात्मनो बाऊवल्लीमुकुलकुलसकुल्यैः पूजयंत्यो जये
ति ॥ क्षितिपातमुपनेमुस्तंदृथानाजनानाममतजलमृणालीसोकुमा

नै॰उ॰
॥६३॥
63

पंकुमार्यः ॥२५॥ अभिनवदमयंतीकांतिजालावलोकप्रवणपुरपुरी
ध्रीवक्त्रचंद्रान्वयेन ॥ निखिलनगरसौधाट्टावलीचंद्रशालाक्षणमिवनिज
संज्ञां मान्वयामन्वभूवन् ॥२६॥ निषद्वनृपमुखेंदुश्री सुधांसौधवातायन
विवरगरद्धिमिश्रां लिनालोपनीतां ॥ पुंपरसममपिपासापर्सुलक्ष्मोस्यरागाण्य
खिलपुरपुरंध्रीनेत्रनीलोत्पलानि ॥२७॥ भवनिपतिपयाहस्त्रेणमालिम्र
वालस्खलितसुरच्छिलाजव्याजभाजः प्रतीछन् ॥ उपरिकुसुमहृष्टीरषैवे ॥६३॥
मानिकानामरिज्जिनवहृतम्रेमीसौधभूमीर्विविक्ताः ॥२८॥ इतिपरिणयमेकं

यानमेकत्रयानेदरचाकिनकटाक्षप्रेक्षितंचानयोस्तत् ॥ दिविदिविषदधी
शाः कौतुकेनावलोक्यप्रणिदधुरिवगंतुंनाकमानंदसांद्राः ॥ २९ ॥ श्रीहर्षं
मित्यहंपूर्ववत् ॥ काश्मीरैर्महितेचतुर्दशतयींविद्यांविदद्भिर्महाकाव्येचा
रुणिनैषधीयचरितेसर्गोगमत्षोडशः ॥ ३० ॥ वैदर्भीपरिणयनोनाम ॥ अथा
रप्सुपृथ्वाप्रायंधरित्रीधावनश्रमं ॥ सुराः समत्स्वङ्ल्लोललीलंस्वमुर्यथागतं ॥
॥ १ ॥ भैमीपत्येमुवक्तस्मैचिरंचित्तेधृतामपि ॥ विद्यामिवविनीतायनविषी
दुःप्रदायते ॥ २ ॥ कांतिमंतिविमानानिनिर्मेजिरेभासुराःसुराः ॥ स्फटिकाभ्र

नै.उ.
॥६४
64

स्तटानीव प्रातिबिंबानि विवस्वतः ॥३॥ जवाज्जातेन वातेन बलात्कृष्टबलाकृष्टब
लाहकैः ॥ श्वसनात्त्वसपत्नीभ्रत्वैरथ्यैरेषामिवाकथि ॥४॥ क्रमाद्द्वीपसांते
षांतद्दानीं समदृश्यत ॥ स्पष्टमष्टगुणैश्वर्यात्पर्यवस्यंलिवालिमा ॥५॥ तता
नवधेनना तेषां रथ्यैः पीतपताकतां ॥ लब्धकेतुद्विरदो ह्लुस्वालेरवाजलमुचः का
त ॥६॥ पुनः पुनर्मिलंतीषु पथिपाथोदपंक्तिषु ॥ नाकनाथरथ्यालांबबभूवाभ
रणीधनुः ॥७॥ जले जलदजालानां वाजिव्रजानुबिंबनैः ॥ जानीतंत्कालजेस्त ॥६४॥
षीजाताश्वानिसनाथता ॥८॥ स्फुरत्सावर्णिकेश्रूयानीकुलच्छत्रं महीभृतां ॥ च

केरंद्र उद्भृतभ्र्सुबनूदंडभ्रंडरूचंकवित ९ नरभीमनुवोःप्रेम्लिविस्मिनाया
हृधोदिवः पाल्पिपाम्राःश्वारःकंपश्रस्तभूषःश्रवःश्रियं १० पवनसंधमारुह्य
नृत्तस्तस्कारःशिखी अनेनश्रापिभेमीतिन्नमंचक्रेनभःसदी ११ नल्कर्णोभा
रतीडूमोविरहाड्कीमजागिरी अध्वानिध्वानिम्निवेतोनेनुकल्येवृक्षमोदयत १२
अथोयांतमवेक्ष्यंततेजनोघमसिलिषं तेषांप्रस्तुङमप्रीत्यामिलध्योमेव
मूर्तिमत १३ अग्रास्तुराजिहानंतेस्मारमग्रेसरंस्तुताः अक्षाविनपावृा
सार्थंकालनेवप्रास्तुतं १४ अगाम्यार्थंतिरणेप्राणाःपृष्ठस्थोकृतनोद्विषः।

शांभलीमुक्कसर्वस्वाजनायस्याशिमार्ध्वकाः १५ विश्वत्रिलोकजिद्धावँबुहस्यस्पर्धयेवयः। य
65 यस्येश्वानुलपेवात्रकेतत्त्वमद्भुरारिणः १६ ईश्वस्यजगत्कृत्स्नं सृष्टिमाकुलयन्निमां
अस्तियोस्त्रीकृतस्त्रीकस्तस्यवैरमनुस्मरन् १७ चकेश्चाकादिनेत्राणिस्मरःपतिनल
श्रियां अधिदेवतवेद्याप्यांअचिकित्स्यमगोचरं १८ यत्नाक्षिपंतमुत्कंप्रमुल्लायकम
याहतां बुबुधुर्विबुधाःक्रोधमाक्रोशात्क्रोषघोषणां १९ यमुपासंतरंतोछस्ता
स्कुक्षिष्यत्वसुषः भ्रकुटीफणिनीनादनिभनिश्वासपूत्कृतः २० दुर्गकामाशुगे
नापिदुर्लंध्यमचलंतुयः दुर्वासोहृदयेलोकानूसेंऽज्ञानपिरिधसति २१ वैराग्यंयःक ६५

रात्रुद्वेषंजनंजनयन्नपि स्नेहेसर्वेंद्रियाच्छादिप्रज्वलंनपियस्तमः २२ पंचेष्वविज
यासक्तोभवस्पृष्ट्वध्यतोजयान् येनात्मापिगृहीतास्त्रिजयकालनयःक्रिमः २३
हस्तौविस्तारयन्विभ्योबिभ्यद्दर्थपथेस्थवाकु स्तचयन्काकुमाकूतेलोंभस्तत्रथलो
कितैः २४ दैन्यस्तेन्यमयानित्समत्साहारोमयाविनः भुंजानजनसाक्षात्पश्या
यस्यानुजीविनः २५ धनिदानांबुवृष्टेथंः पात्रपाणाववग्रहः स्वान्दासानिवहा
निस्वान्विक्रीणीतेऽर्थवत्सुयः २६ एकद्विकृतनणेहेतुमहापातकपंचके नृता
णिमन्यतेकोपकामोयःपंचकारयन् २७ यःसर्वेंद्रियसद्मापिजिह्वांबकवल्लंबते।

तस्यामाचार्यकं पाश्चाबटवेचटवोर्जितं २८ पथ्यांतथ्यामगच्छंतंअंधंबंधुप्रबोध
नी शून्यमाश्लिष्यनाज्ञातंमोहमेक्षंतहैतते २९ श्वःस्वप्राणप्रयाणेपिनस्म
रंतिस्मराद्विषं मग्नाःकुटुंबजंबालेबालिशायदुपासिनः ३० पुंसामलब्धानि
र्वाणज्ञानदीपमायात्मनां अंतर्म्लापयतिव्यक्तंयःकज्जलवंद्रजलं ३१ ब्रह्म
चारिवनस्थापिपतयोगाहिणंयथा त्रयोयमुपजीवंतिक्रोधलोभमनोभवाः
३२ जाग्रतामपिनिद्रायःपश्यतामपियोंधता श्रुतेसत्यपिजाड्यंयःप्रकाशे
पिचयस्तमः ३३ कुरुसैन्यंहरोप्येवप्रागाज्जितनार्जुनः हतंयेनजयत्काम

स्तमोगुणजुषाजगत् ३४ चिक्रिताःकतिचिद्दैवेःप्राचःपारचपादमी अन्येन
केचनाब्रूडमेनःकैञ्जकमेचकाः ३५ नत्रोह्णूर्णद्गेत्राणोंधोसेन्यपण्यणमुपेयुषि
कस्यापाकर्णयामासुस्तेवर्णान्कर्णकर्णशान् ३६ ग्रावोन्मज्जनवद्यस्फेले
विश्रुतिसत्यता काश्चहानत्रधीवृद्धाःकामाध्वायखिलीकृतः ३७ केनापिबो
धिसलेनजातेसलेनहेतुना यद्देदममभेदायजगादजगदस्थिरं ३८ अग्निहो
त्रंत्रयीतंत्रंत्रिदंडंभस्मपुंड्रकं प्रज्ञापौरुषहीनानांजीवोजल्पतिजीविका ३९ अ
द्धवंशद्वयीशुद्धोपित्रोःपित्रोर्यदेकशः नदनंतकुलादोषानदोषाजातिरास्तिको।

नै॰ उ॰ ६७

67

४० कामिनीवर्गसंसर्गैर्नकःसंक्रांतपावकः नाश्नातिहामोहाकामक्षाम
त्रतंजगत् ४१ ईर्ष्यारसतोनारीःधिकुकुलस्थितिदांभिकान् स्मरांधलावि
शेषापितथानरमरसतः ४२ परदारनिवृत्तिर्यासोयंस्वयमनाहतः अहल्याकोवि
लोकेनदंभोदंभोलिपाणिना ४३ गुरुतल्पगतोपापकल्पनांत्यजनद्विजाः
येषांवःपतुरस्तुवैगुरुदारग्रहेमहः ४४ पापात्तापामुदःपुण्यात्स्वरासोःस्मृतिरिति
श्रुतिः वैपरीत्यंकृतंमासाक्षात्तदाख्यातबलाबले ४५ संदेहेप्यन्यदेहाप्तेर्विवर्ज्यंध्वाज ६७
नंयाद् त्यजतःश्रोत्रियाःसत्रंहिंसादूषणसंश्रयात् ४६ पःस्त्रिवेदीविदोव

ध्यः सव्यासोपि जजल्प वः रामायाजातकामायाः प्रशस्ताहस्तधारणा ४७ मुक्ते
तिवः कथंभ्रष्टा मुरतेश्च कथं न सा तत्कर्म पुरुषः कुर्यात् येनांते सुखमेधते ४८ ब
ल्यात्कुरुतपापानि संतुतान्यकृतानि वः सर्वान्बलकृतानर्थानकृतान्मनुरब्रवीत् ४९
स्वागमार्थेपि मास्मिन्नस्तु तीर्थिका विचिकित्सवः तं त माचरतानं त्वं स्वछंदं पीयमिछ
थ ५० श्रुतिस्मृत्यर्थबोधेषु कैकमर्थं महाधियां व्याख्याबुद्धिबलापेक्षा सा
नोपेक्ष्य मुखोन्मुखी ५१ यस्मिन्नस्मीतिधीर्देहे तद्दाहे वः किमेनसा कापि क्रि
तत्फलं न स्यात् आप्नोति परमास्तिके ५२ मृतः स्मरोति जन्मानि मृतेकर्मफलोर्मि

नै॰उ॰
६८
68

पः अन्यत्रकेमर्त्तिनभिरित्यलंधूर्तवार्तया ५३ कएसंदिग्धयोस्तावद्धावितेत्रेष्ट
जन्मनि हेतुमातुः स्वमंत्रादीनूनेसागणनन्यथाबुधाः ५४ नेजनजानन्तास्मीतिका
यंनायंतामित्यसौ त्याज्यतेग्राह्यतेचान्यत्रअहोगृह्यातिधूर्तया ५५ एकस्य
विश्वपापेन तापैर्नैपोनिमज्जतः कःश्रौतस्यात्मनोनीरोगनरस्याहुरितेनते ५६
किंतेर्द्दृतहतास्तुष्पातन्मात्रेहिफलस्पृहः न्यस्यंतन्मूर्धनन्यस्यान्यस्यमेवाभ्रम
नोयादृ ५७ तृणानीवघृणावादाविधूनयाविधूतातु नवापिताहशासैव काचिरि
जनवंचना ५८ कुरुध्वंकामदेवाज्ञांब्रह्माद्यैरप्यलंघितां ॥ वेदोपिदेवकीया

एम
६८

स्तातत्त्वाज्ज्ञाकाधिकार्हणा ५९ प्रलापमपि दृष्टस्य भागं भगन्मध्यवृवचेत् केनाभाग्ये
नड्डः स्वान्नविधानपतथेन्नथ ६० श्रुतिश्वह्नद्धाविश्चासिमाः प्राक्षिमांब्रूथयस्वयं
मीमांसामांसलप्रज्ञास्तीथूपद्विपदायिनी ६१ कोहिवेदास्त्यमुष्मिन्वालोकहूत्वा
इयास्रुतिः तत्प्रामाण्यादमुंलोकंलोकःप्रत्येतिवाकथं ६२ धर्माधर्मौमनुर्जल्प
न्नश्चाक्यार्जनवर्त्नुनो व्याजान्मंडलदंडाथाश्चिद्धापिमुधाबुधैः ६३ व्यासस्यैव
गिरातस्मिनुश्रद्धत्यहास्त्वतांत्रिकाः मत्स्यस्याप्युपदेश्यन्वःकोमत्स्यानपिनाघतां
६४ पिडितःपांडवानांसव्यासश्चाड्डपड्डःकविः निनिंदतेषुनिंदस्तुस्तुवस्तुस्तु

नै॰ उ॰ तवांनकिं ६५ नभ्रातुःकिलदेव्यासःव्यासःकामात्समाजनह दासीरतस्तद्दासी
६९ यन्मात्रात्तत्राप्यदोषिकिंकि ६६ देवैर्द्विजैःकृताग्रंथाःपंथायेषांतदाहतौ गां
69 तेःकिंन्नतेर्यकिं ततोप्यात्माधरीकृतः ६७ साधुकामुकतामुक्ताशांतस्वांते
र्मखोत्सुखैः सारंगलोचनासारांदिवंप्रेत्याखिलप्सुभिः ६८ कःश्रमःक्रियतांप्राज्ञाः
प्रियाप्रीतौपरिश्रमः भस्मीभूतस्यभूतस्यपुनरागमनंक्षमः ६९ उपयीप्रकृति
कामिसञ्जोदितिमुनेर्मनः अपवर्गेतृतीयेतिभणतःपाणिनेरपि ७० बिभ्रतु ६९

परियानायजनाजानितमज्जनाःविग्रहायायतःपश्चात्गत्वरोरभ्रविभ्रमं
७१ एनसानेनतिर्यक्कूस्यादित्यादिःकाबिभीषिका राजिलोपविहिराजेवसैः
सुखीसुखहेतुभिः ७२ हताश्वोहिविदीर्यंतिदैत्यादैत्यारिणारणे नत्रापिते
नयुध्यंतीहतावपितथैवते ७३ स्वंस्वब्रह्मचसंसारेमुक्तोनब्रह्मकेवलं इतिश्री
छित्तिमुक्तौदाधविदवादिनां ७४ मुक्तयेयःश्रीलालाभुत्सस्वमूचेस्वचे
तसां गोतमंतमवेस्येवयब्धितथैवसः ७५ दाराहरिहरादीनांतन्मग्रमन

नै.उ.
७०
70

सोभूद्यौ किं न मुक्ताः कुतः संति कारागारे मनोभुवः ७६ देवश्चेदस्ति सर्वज्ञः क
रुणाभागवंध्यवाक् तत्किं वाग्व्ययमात्रान्नः कृतार्थयति नार्थिनः ७७ भक्तिनो
लावयनूङः स्वस्वकर्मजमपीश्वरः स्यादकारणवैरी नः कारणादपरे परे ७८
तर्कमतिष्ठया साम्यादन्योन्यस्य व्यतिघ्नतां नाप्रामाण्यं मतानां स्यात्केषांचि
त्प्रतिपक्षवत् ७९ अक्रोधं शिक्षयत्यैन्ये क्रोधनायेन तपोधनाः निर्धना
स्तोधनायैव धातुवादोपदेशिनः ८० किंवित्तं दत्तमुच्छेयमदातारहारप्रिया
दत्वा सर्वं धनं मुग्धो बंधनं लब्धवान्बलिः ८१ ऊगधा स्रोगधा च सर्वीयं धान

राम
७०

नश्चेतसा जनः विसृज्य लोभसंक्षोभमेकध्यापद्युद्यमते ८२ दैन्यस्यायुष्य
मसैन्यमलक्ष्मीकुक्षिवंचना स्वाच्छंद्यमहत्तानंदकंदलीकंदमेककं ८३
दुःस्वप्नमाकर्ण्येइवर्णिंबुक्त्रः सक्रोधतांदधे अवोचइवेस्कुस्कोयंधर्ममर्मावि
द्वैतति ८४ लोकत्रयीत्रपानेत्रांबुज्जवीर्यस्फुरत्करे कइत्थंभाषते पाकशा
सने मयि शासति ८५ वर्णसंकीर्णतायांवा जात्यलोपेन्यथापिवा ब्रह्महादिः
परीक्षासु भंगसंगप्रमाणय ८६ ब्राह्मण्यादिभ्रस्तिहायापागंतायंनेक्षते

नै॰ उ॰
७१
71

जयं तद्द्विशुद्धिमशेषस्य वर्णेविंद्यास्यशंसति ८७ जलानलपरीक्षादो संवादो
वेदवादिते गलहस्तितनास्तिक्यान्धिक्कुधियं कुरुतेनते ८८ सत्येवयातियो
गादौ गर्भादेरध्रुवोदयात् अक्षिमन्नास्तिकाः कर्मनकिं कर्मभिन्नविः ८९
यावतःस्वगयाश्राद्धे नूतस्याविश्वपकं चन नानादेशजनोपज्ञाः प्रत्येषिन क
थां कथं ९० नीतानां पुमदूतेन नाम भ्रान्तेरुपागतौ श्रद्धत्से संवदन्तीन पर
लोककथां कथं ९१ उज्ज्वालज्वलनः क्रोधात् आचख्यौ चाक्षिपन्नमुं कि ७१

मात्सर्ये किमास्येदमस्मदीयेनिर्गलि महापातकिनःश्रोतधर्मैकबलजीवि
नः सणाभसणामूर्छालस्मारवविस्मयमेपिन २३ पुत्रेष्टिभूपेनकारारीमु
खादृष्टसुखोपफला नवः किंधर्मसंदेहमंदेहजपभानवः २४ दंडतांडवनेः
कुर्वन्स्फुलिंगालिभिनंवभः निर्ममेथ्युगिराम्भूर्मिभिन्नमर्मैवधर्मराट् २५
निष्ठभोस्ति ष्ठकंठोष्ठकुंडपामिहगादयं अपष्ठपठतःपाठ्यमाधिगोष्ठिष्ठा
ठस्यते २६ वेदैस्तद्धैशिभिसाध्वोक्षिर्मितद्धातेः कृतं परंकस्तेपरंवाचालोकंली

नै॰उ॰ ७२ कायतंत्यजेत् २६ समसंज्ञानाल्पभूयिष्ठपांथवेम तत्प्रमेत्यर्थं लोकेप्रयामि
पंथानंपरलोकंनतेकुतः २७ स्वकन्यामन्यसात्कर्त्तुंविद्वानुमतिहद्भवनः लो
केपरत्रलोकस्यकस्यनस्यात्‌हर्षमनः २८ कस्मिन्नपिमतेसत्येहताःसर्वम
तत्पुजः २९ क्वापिसर्वैर्विमत्यात्स्यातित्यादन्यथाक्वाचित् स्थानव्यंश्रोतएवा
स्यात्‌धर्मेद्वोषेपितत्कृतौ १०० बनाणावरुणःक्रोधादरुणःकरुणोस्मितं कि
नप्रचंजात्पाखंडप्राविपाद्याहिंमेषिभ्यः १ मानवाश्चाक्यानिर्माणाकूर्मांधंकु ७२
बिलाविलाः नभ्रष्टापयतेमुग्धास्तीर्थिकाध्वनिवःकथं २ श्रुतेकृतम्

नाव्याख्याविख्यातिर्नास्तिकाः कर्षी। ऋतिद्दृतांतसंवादैर्नवभ्रमदचीकरत्। ३ तत्र
ज्जनकृतावेशानुगयाश्राह्लादिपाविनः भूमाननुभवंतोपिकथंत्रहृस्तनश्रुती: ४
नामभ्रमाद्यमंभीतान् अथस्वतनुमागतान्। संवादस्वाहिनोजीकानुदीक्ष्यमात्मज
नस्तुतीः। ५ संरंभेजंभजेत्राद्येस्तंभ्यमानानाबुलाहलन् मूर्धबद्धांजलिर्देवानथे
वंकश्चिद्वूचिवान् ६ नापराधीपराधीनोज्जनीयूनाकनायकाः कालस्याहंकलेवं
दीतच्चाटुचतुराननः ७ इतितस्मिन्वदत्येवदेवाःस्पंदनमंदिरं कलिमाकलयांच
क्रुर्वापनैचापनंपुरः ८ सदर्शोन्नमन्द्रीवःश्रीबकुलकेतांकितान् तत्रतापयतीतमा

नै.उ.
७३
73

नाकीयांन्नारकीवसः॥ ९ गुरुरीढावलीढ०प्रागागमून्नमितमस्तकः॥ सत्रिसंकुरी
वाक्कांतस्तैर्जनसेवृविडोजसः १० विमुखानुद्गुमप्येनं जनंगमइवद्विजान् एष
मतेः सहेलंतानुपेत्यसममभ्रासत ११ स्वस्तिवास्तोष्पतेतुभ्यं शिखिन्नस्त्विनस्वि
न्नतान् सर्वकालसुखेनासिपाद्याहस्तसदस्तव १२ स्वयंवरमहेनेमीवरणाय
त्वरामहे तदस्माननुमन्यध्वमध्वनेतत्रधाविने १३ तेविज्ञापतमस्याग्रेरहं ७३
कारमकारणं ऊचिरेतितिरेणौनैस्मितावहस्यमुखामिषः १४ पुनर्वस्यास्ति

मामेवं कथमुद्दक्ष्यसि तु सः स्पृष्टवानू पत्नमेष्ठीयं नैष्ठिकब्रह्मचारिणी १५ श्री
ह्रिणं हहिणो वेत्तु त्वामाकर्ण्याव कीर्त्तिं त्वज्जुनैरपिवाधातुः सेतुर्लंध्यस्त्वया
नकिं १६ श्रातिष्ठन्नः सदृशांतास्त्रिजगद्धवगर्वनुत आगच्छतामपादानं सु
स्वयंवरएवनः १७ नागेषु सानुनागेषु पन्नगेषु दिविषत्सु च भूमीपालं नलं नै
मीवरं सा ववराद्भुर १८ भुजगेशान सद्देषानू वानराणितरान्नरानू अमरानू
पामरानू नैमीनलं वेदगुणोज्ज्वलं १९ इति श्रुत्वा सगोषांधः परमश्रमं मंयुगी ।।

जगद्वाशानिशाशाकृस्मुस्तानुत्केवानदः॥२०॥ कृपापिकीडतुब्रह्मादिव्यास्त्रीदिव्य
नस्वयं॥ कलिस्कन्धरठब्रह्मप्रेतुगातिस्प्रियाप्यवः॥२१॥ चर्यैवकृतमेयंवः परस्मैधर्म
दिशिनी॥ स्वयंतत्कुर्वतांसर्वश्रोतुंतद्विमितः भ्रमी॥२२॥ तत्रस्वयंवरेलांभ्रुवश्रीनि
षधेनृसा॥ जगतोहृस्कयुष्मानिलीमस्कल्याभएववः॥२३॥ दूनानः प्रेक्ष्यपौष्णा
कीयुक्तेयंवक्रचक्रणा॥ लज्जयेवासमर्थानीमुखमस्माकमीक्षितुं॥२४॥ स्थित
भवद्भिः पद्मपाद्भिः कथंभोस्तदसांप्रतं॥ निर्दग्धाङ्गविद्दग्धाकिंमाहद्धानजलक्रुधा ७४
२५॥ महावंशाननाहत्यमह्यंतमस्विलाषुका॥ स्त्रीचकारकथंकारमहोसानेहर

नलं २६ भवाद्दग्धोर्दिग्धामीशोर्मार्गयमाणीमृगेक्षणी। स्वीकुर्वाणःकृपंसो
ढःकृतरीदृस्तृणेनलः २७ दारुणःकूटमाश्रित्याशिखीसाक्षीभवन्नपि नावृह
त्किंतद्दहहकूटसासाक्रियामयं २८ अहोमहःसहायानांसंभूताभवतामवि।
ब्लसमेवासमेकल्मैकायदेवस्येवामृतद्युतेः २९ सावधेवस्तमुत्सृज्य महामीषग्निष
स्वांके बृहनागःसद्योनसस्मातद्धन्नाद्याच्छिनाद्मितं ३० यत्नध्वंसहकर्तुमांपा
ञ्चालीपांडवैरापि सापिपंचाभिरस्माभिःसंविभज्येवभुज्यतो ३१ अथापरिष्वृद्धा

नै. उ. ७५ 75 सोऽहंमूर्खितांमुखरस्पतो ॥ वक्रैर्गिराशरापाद्यातंभारतीसारतीव्रया ॥ ३२ ॥ कीर्त्तिर्मेमं
वरंवास्मैदातुमेवागमन्नमी ॥ नलीढधीरवैदग्ध्यीधीरगंभीरगाहिनी ॥ ३३ ॥ वाग्मि
नीजद्गुजिकृत्सीप्रतिवक्तुमशक्तिमान् ॥ लीलावहेलितांकृतादेवानेवावदत्कलिः ॥
॥ ३४ ॥ श्रौतैश्छिन्नांछितमस्माभिरार्पितांप्रतिसंप्रति ॥ तस्मिन्नलेनलेशोऽपिकारुण्य राम
स्यास्तिनःपुनः ॥ ३५ ॥ हन्तेकर्मणिकुर्मःकिंनदानानभूमतञ्जयत् ॥ कालोचितामि ७५
दानीन्नःशृणुतालोचितंपुनः ॥ ३६ ॥ प्रतिज्ञेयंनलेविज्ञाःकलेर्विज्ञापतांमम ॥ नै

नन्मूमीचन्नैमीवत्याजपामिजपामितं ३७ नैषधेनाविरोधीमेवंडतामंडितोजसः।
जगतिहंतमापंतुरवैःकेवरेरवत्नू ३८ द्वापरःसाधुकारेणतद्विकारमदीदिपत्
प्रणीयभ्रवणेयाणिमवोचन्नमुचेरिपुः ३९ विस्मियमतिरस्मासुसाधुवेलक्ष्यमी
क्षसे यद्दत्तेल्यमनल्यायदृत्ततेन्द्रियमात्मने ४० फलसीमांचतुर्वर्गंयच्छतीं
प्रियच्छति नलस्योऽडपञ्चासाभक्तिर्न्नूनावकेशिनी ४१ नपञ्यामःकलेस्तास्मिन्
अवकाशांक्षमाञ्चवु निश्चिताखिलधर्मेवृदपरस्यादृयंवयं ४२ साविनीततमा
नैमीव्यर्थानर्थग्रहेहेहो कथंभवद्विधेबाधाभ्रमितर्विभ्रमेरिवे ४३ तंनामह

नै. उ.
७६
7b

युगांतो वात्रेमास्याहिंतु मर्हसि ॥ एकषकाष्ठा धर्मीणीन कालिद्वापरोयुगा ॥ ४४ ॥ करिष्ये
वष्यमितुक्तिः करिष्यं न पिङ्गष्यसि ॥ दृष्टाहृष्टाहिनायत्ताः कार्यार्यादेन वस्तवः ॥
४५ ॥ मोहं स्नेहेन यस्तास्मि नृआचारो दृश्चिरेण्मसः ॥ नत्यापसंभवं तापमाप्नुयात् दनया
तत: ॥ ४६ ॥ युगशेषन वह्निषस्तास्मिन्नेषन संप्रती ॥ भविन्तां न हिताय त्ते दूरं गे वैरस
निना ॥ ४७ ॥ तत्र यामीत्य सत्तानं राजसंसदि हास्पती ॥ इति तत्र गतो मामा राज एम
संसदिहास्पतौ ॥ ४८ ॥ गत्वा तत्रानलं भूमीनाकस्मात्तत्वं प्रवेक्ष्यासि ॥ षण्णं च क्रमस ७६
मुक्तं पश्यमानं डकारवत् ॥ ४९ ॥ अपरापि द्विगामीत्रा वाचमेतां शचीपतेः ॥ अन्व

मन्यं तकिन्ने मां नादृन्नुगपायुगं ५० कालिं प्रति कालिंदेवा देवात्रत्यकृशाः कु
लिः सोपहासं समेवर्णौ त्रिलोकं व्यरचयन्मिथः ५१ तवागमनमेवाहं वेरसि
नोनयावृते उद्वेगेन विमानेन किमनेनाधिपावता ५२ पुत्र्यापासि वरीतुं
यामग्र एव तयावृते अस्यास्मिन्नृभवतो हास्यमत्रमेतत्त्रपाकरं ५३ पत्योत्त
यावृते स्यास्मिन्नृयदर्थं गात्रवानासि भवतः कोऽपराधस्तादृक्षमेस्य वृथा रुषः
५४ यासिस्मारं त्यक्त्वा यन्न कांत्यायोजनो धम ---- न्यास्मिन्नृकिं नद्रीस्तेन
पामर ५५ नलं प्रत्यनपेतानीतिताः तीयीकतुरीयया: युगपायुगलं बुध्वा

नै.उ.
७७
77

धियंदधुः॥५६॥ द्वापरैकपरीवारःकलिमत्सरमूर्छितः॥ नलनिर्याणीया
त्रांजग्राहग्रहिलःकिल॥५७॥ नलेष्टापूर्तसंपूर्तैर्दूरदुर्गानमुंप्रति॥ निषेधान्नि
षधंगंतुंविघ्नःसंजघटेघनः॥५८॥ क्रियतापिचकालेनकालःकलिरुपैपिवान्॥
नैमीभर्तुरहंमानीराजधानीमहीभुजः॥५९॥ वेदानुद्रूतगांतत्रमुखादाकर्ण्य
पूरुषः॥ नप्रसारायितुंकालःकलिःपदमपारयत्॥ ६०॥ श्रुतिपाठवत्वक्रेभ्य
स्तत्राकर्णयतःक्रमं॥ क्रमःसंकुचितस्तस्यपुनर्दूरमवर्तत॥ ६१॥ तावन्नातिभ्र
ताटोपापादयोस्तेनसंहिता॥ नवेदपाठिकंठेभ्योयावहस्ताविसंहिता॥ ६२॥

राम
७७

तस्यहोमाज्यगंधेन नासानाघ्राणमिवागमत् तथा ततदृश्यो नामोकृतुश्रमक
दर्शित ६३ आतिथ्यांपदांनोभिरिमंप्रत्यातिपिछले अंगणेगदाहिणांतत्र
खलेनानेनवसखले ६४ पुटपाकमसोग्रापकृतुश्रुष्यमहोष्मभिः तत्रसंगाम
वाकर्तिहृतोर्मिथजनानिले: ६५ पितृणांतर्पणैवर्त्यैः कीर्णीहूयमानिवेश्म
नि कालादिगतिलातकालात् यूनमत्रसदत्रसः ६६ स्नात्वाहुणांतिलकैमेन
स्वमंतर्दीप्यमिवसः हुपाणीभृपहृदयंप्रविष्टोरिवतेस्यतेः ६७ पुमांसंमुग

नै.उ. ७८

78

दितत्रविदन्मिथ्यावदावदं स्त्रियंप्रतितयाबीक्ष्यतमथम्लानवानयं पत्रयूप

घनांजतैसपुरंध्रांकुसंकुलौ जनैर्धर्मधनैःकीर्णौव्यालक्रोडाह्वतांचतौ ६८

सपार्श्वमशाकजन्तुंनवराकःपराकिणौ मासोपवासिनांछायालंघनेघनम

स्खलत् ६९ आवाहितांद्विजैस्तत्रगायत्रीकर्ममंडलात् ससंनिदधतीप

श्यन्दृष्टनष्टोभवत्तत्क्रिया ७० सम्रहेम्दाहिणोत्पूर्णेवनेवैरवानसेर्धने

यत्याधारेमरागारेकापिनस्थानमानशे ७१ कापिनापश्यदन्विष्यन्नहिं

राम ७८

सामात्मप्रियामिमेमो स्वभिन्नंतन्ननप्राम्भो दपिमूर्खमुखिकलिं ७२ हिंसाग
वीमखिवीक्ष्यारिंमुहावतिस्मम: मानुमोम्यवृषामस्का खरंहूंगोनिरासतं ७३
मोनेनन्नमिष्ठानांस्ताक्रोशंमन्यतेस्मम: वंदिवंदारुभिर्जज्ञोसबुिर:सयदा
हूतं ७४ सषीणेमवृषे:पाणीपञ्चयन्नावामतामप: मेनेघनेरमीहंतुंशत्रु
मामद्रिरुद्यता: ७५ मोजोधृतोधृताषाढानाशाखांकेमवालिनः रज्वामा
वकुमायांतिहंतुंदंडेनमांततः ७६ दृष्ट्वापुर:पुरोडाशमासीद्रात्रीमद्रुमंदा:(
मन्वान:फलिनोस्तन्नसमुमोचाश्रुचक्षुव: ७७ आनंदन्मदिरादानंविदन्नेष

नै.उ. ७९ 79

द्विजन्मनः दृष्ट्वासौ ग्रामणीमिष्टितं कुर्वन्तमद्भुतम् ७८ अपश्यद्धावतो
वेदविदां ब्रह्मांजलीनसौ उद्दंडीयं ततावेतस्तद्दृष्ट्वा जलयोद्भवः ७९ स्नातकं धा
तकं जप्तेजस्तो दांतं कृतांतवत् वाचंयमस्य हृष्टं वयमस्यैव बिभ्यापसः ८० सपा
खंडजनान्वेषी प्राप्तुवन्वेदपंडितान् जलार्थी चानलं प्राप्य पापस्तापोदपासरत् ए म
८१ तत्र ब्रह्मघ्नं पश्यन्नेव विसंतोषमानशो निर्वर्ण्य सर्वमेवास्य पत्न्या नैजवर ७२
जिस्मसः ८२ पतिहस्तस्थिते स्वस्पराभैरागितर्जना दुर्जनस्याजनि क्लि
ष्टिर्दहाग्नीव दयाष्टिभिः ८३ मंडलत्यागमेवेच्छत् वीक्ष्य मंडलग्रामिनः॥

पवित्रालोकनादेषपावित्र्यामसमविंदत ८४ अपश्यज्जिनमन्विष्यन्नजिनंब्रह्म
चारिणी क्षपणार्थीसदीक्षस्यसत्वाक्षपणमेक्षत ८५ जपतामक्षमाला
सुबीजाकर्षणाद्ध्वानात् सजीवाह्वष्टकक्षाणिविपरीतहगनंस्सृत ८६ त्रिसं
ध्यंतत्रविप्राणीसपश्यंनघमर्षणं वरमेच्छदघोरेवनिजपोरपकर्षणी ८७
अस्मासीतत्रकिंचिन्नकालःपरिचितंक्वचित् भैमीनलव्यसक्तीकाणुसब्लकामः
परिभ्रमत् ८८ तपःस्वाध्यायपन्नानामकांडाद्दिष्टतापसः स्वविद्विषां
श्रियंतस्मिन्नपश्यन्नुपततापसः ८९ कस्मतत्रोपनम्रायाक्लिष्टवस्यावीस्युत

नै.उ.
८०
80

ष्टवान् सम्यक्प्रोतं किमाव्याथवामदेव्याभ्युपासकः २० दर्शस्य दर्शनात्कष्टं
आग्निष्टोमस्यवानश्री जुहूर्णिशूर्णमासेक्षी सोमं सोमम्यतौतकः २१ वैराग्य
भुचितातस्मैनप्रवेक्ष्यं दद्दोसुवि नवदध्याशिलालंबमंबरोवितताखा २२
तेनाहवयेतवीरश्चानतुवीरहणोजनाः नोपश्यत्सोतिनिर्मुक्तानलजीवन्मुक्ता
नवेक्षत २३ सतु तोषाम्नतोविप्रान् हष्ट्वा स्पष्टपरस्यगान् होमशेषीभ राम
वत्सोमसुजनस्ताखाक्ष्यद्वनवान् २४ भुक्तानन्तरंजोजुष्टेनाहिंप्रामोतरञ्ज ८०
टित्यसौ तंपश्यन्नावनस्तानादवस्थेड स्थेस्ततोभवत् २५ अधावतत्का

पिगांवीक्ष्यहृष्यमानामयेमुदा अतिथिभ्यस्तुतांबुध्वामंदोमंद्रुष्यवर्तत
२६ हृष्टवान्सद्विजंवीक्ष्यनित्यंनैमित्तिकंसृजं यजमानंनिरूप्यैनंहृष्टंदीन
मुखोऽभवत् २७ आननंदनिरीक्ष्याथपुत्रेतत्रात्मघातिनं सर्वस्वारस्ययजमा
नमेरंदृष्ट्वाथविव्यथे २८ कृतोमहाव्रतेपञ्चपञ्चब्रह्मचारीलरीरतं यज्ञिय
ज्ञक्रियापंक्तःसमोज्जकांडतोऽडवं २९ पञ्चभार्याश्वमेधाश्वलिंगालिंगि
वृगांगती दृष्ट्वानष्टसकर्तासंस्कृतेऽभूत्तमपंडितः १०० अथभीमजयाजु
ष्यलोकतकानिर्गतं दुष्टहम्मिर्दुराडोकैप्रमयेवप्रभाप्रभु १ तयोर्मो

नै.उ. २१ (81) हार्दसांद्रत्वंपश्यन्नुच्चाल्यमिवानघो। ममर्द्ददमिवानर्द्धसन्नद्धमौर्मिमिग्निमिथः
२ आगच्छदाश्रमान्वेषान्निलुद्वेषीमनिर्वसन् अभिरामंगृहारामंतस्यग्रा
मसमभ्रिपः। ३ राम्सिलसंवृतत्वेनबाधनैनतपोधनैः मेनेमानीमनाकूत
न्नस्वानुकूलंकलिःकिल ४ दलपुष्पफलैर्देवद्विजपूजाभिसंधिना मन
लेनार्जितानुप्रापतन्नाक्रमितुंहुमान्। ५ अथसर्वोद्भिदांसाहिभूरणोपस राम २१
रोपितं बिभीतकंददर्शैकंकुंठधर्मप्यकर्मठः ६ सतनैषधसौख्यप्यनिकू
टनिःकुटध्वजं। वक्रमेनानिजंतस्मिन्कलिरालंबनंवने ७ निष्पंदस्यकले

स्तत्रस्थानदानाद्बिभीतकः कलिहंसःपुरंनासीद्दासीत्कल्पद्रुमोपिसः ८
द्द्रोपदेनधर्मस्यस्थातुमेकेनयत्कलिः एकःसोपितदातस्यपदंमन्येमिलन्नु
तः ९ शुद्धिविरचितावासःकपोतादिवतत्रसः। राज्ञःसाम्येद्विजादस्मात्सं
त्रासंप्राप्यदासितात् १० बिभीतकमधिष्ठायतथाभूतेनतिष्ठता। तेनभी
मनुवेभीकःसनाजर्षिरधर्षिन ११ तमालंबनमासाद्यवेदनीविषधेभ्रा
यः कलुषंकलिरानिष्पन्नवासीद्वत्सरान्बहून् १२ यथासीत्काननेतत्रवि

नै०उ०
८२

निरुकलिकालत तथानलछलासक्तिविनिरुकलिकालता १३ दोषंनलस्य
जित्वासुर्वभ्रामधापरःक्षितौ नदोषःकोपिलोकस्यमुखेस्तीतिड्राशुया १४
अमुष्मिन्नारामेसततंनिपतद्भिहृदतपाप्रसूनैरुचिरैरनिशममृतांशुप्रतिभ
टे असौबहुलबःकलिरजनिकादंबविहगाच्छदच्छायाभ्यंगोचितरुचितयालो
कुनमगः १५ स्फारेनादृष्टिवीरसेनैनगरेषुपुण्यैःप्रजानांधनेविश्वलब्धवत
त्स्विराडुपनतिस्तस्मिन्किलाभूत्कलेः एतस्मिन्पुनरंतरेतनामितानंदःस

राम
८२

भैमीनलावाराहुं व्यधित स्मरः श्राति श्रिस्वावंशारूढूडंधनुः १६ श्रीहर्षं कवि
राजिराजमुकुटालंकारहीरः सुतं श्रीहीरः सुषुवे जितेंद्रियचयं मामल्लदेवी च यं
यातः सप्तदशस्वसुः सुसदृश्छिन्नप्रशस्तेर्महाकाव्ये चारुणि नैषधीयचरिते स
र्गो निसर्गोज्ज्वलः १७ कलिनलद्वेषो नाम श्री छ सोयमित्थमथ भी
मनंदनीदारसारमधिगत्य नैषधः तां तृतीयपुरुषार्थवारिधेः पारलंबनतरी
ममंस्त १ आत्मवित्सह तया दिवानिशं भोगभागपि न पापमाप सः आह
स्म हि विषयैकतानता ज्ञानधौतमनसां न लिंपति २ न्यस्य मंत्रिषु स राज्यमादरा

नै.उ.
८३

मि।

दस्यधौरोमदनंप्रियासखः नैकवर्णमणिकोटिकुट्टिमे हेमभूभृतिसौधभूध-
धरे ३ वीरसेनसुतकण्ठभूषणीभूतदिव्यमणिपङ्क्तिशालिभिः॥ कामनोप
नमदर्थतागुणस्पर्शणीकृतसुपर्वपर्वतैः ४ धूपितं यदुदरान्तरीश्वरान्मेचके
रगुरुसारदारुणः जालजालधृतचन्द्रचन्दनक्षोदमेदुरसमीरशीतलं ५
कापिकामशरदग्धवर्तयो यंमहासुरभिमौलिकदीपिकाः तेनिरेवतिमिरे
स्मरस्फुरद्दीप्रतापनिकरंगुराश्रियः ६ कुंकुमेणमदपङ्कलेपिताःक्षा ८३

कुं१

लिताश्वहिमवालुकांबुभिः रेखुराधुततशैलजस्रजो यस्य मुग्धमाणिकु
ट्टिमाभुवः ७ नैषधांगपरिमर्दमेदुमोदमार्दवमनोज्ञवर्णया यद्भुवः
कंचनस्थलशय्यया भाजि भालतिलकश्रगल्भता ८ कापि यत्र निकटानि
कुटस्फुटनकोरकप्रकरसौरभोर्मिभिः सांद्रमद्यत नभीमनंदना नासिका
पुटकुटीकुटुंबिता ९ रूढसर्वदत्तुहृद्यसवाटिकाकीरहत्तसहकारशाखिकरः।
पञ्जुषः स्मकुलमुख्यमाशुकप्राणवानमुपदाभिरंचति १० कुञ्जवित्कने

काव्यनैषध

११००

८५